

ZAPISNIK

sa 52. sjednice Odbora za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore, održane 20. jula 2015. godine

Sjednica je počela u 13 sati i 10 minuta.

Sjednicom je predsjedavao dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Sjednici su prisustvovali sljedeći članovi/ce Odbora: doc.dr Srđa Popović, prim. dr Izet Bralić, Rešad Sijarić, Zoran Miljanić i Zoran Jelić, u skladu sa članom 65 Poslovnika, kao zamjena člana, poslanika Husnije Šabovića.

Sjednici nijesu prisustvovali poslanici/ce: Ljerka Dragičević, Snežana Jonica, mr Dritan Abazović, dr Radovan Asanović i dr Ljiljana Đurašković, zamjenica predsjednika Odbora.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 1 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Šučko Baković, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Nevenka Stanković, zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, mr Siniša Bjeković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, Blanka Radošević- Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih i manjinskih prava, Leon Gjokaj, generalni direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda, Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova i Radovan Ljumović, rukovodilac Odjeljenja za analitiku, unapređenje rada i razvoj policije u Upravi policije.

Sjednici su, u skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore, prisustvovali: Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde, Miljan Perović, direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, Svetlana Sovilj, samostalna savjetnica u Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Benjamin Perks, šef Predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori, Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO "Građanska alijansa" i Milisav Korać, izvršni direktor NVO Savez udruženja roditelja djece i omladine sa teškoćama u razvoju "Naša inicijativa".

Sjednicu su pratili predstavnici medija.

Za sjednicu je utvrđen sledeći

DNEVNI RED:

Usvajanje Zapisnika sa:

- 49. sjednice, održane 13. maja 2015. godine;
- 50. sjednice, održane 19. maja 2015. godine;
- 51. sjednice, održane 10. juna 2015. godine;
- 53. sjednice i nastavka 53. sjednice, održanih 11. i 17. juna 2015. godine i
- 54. sjednice, održane 24. juna 2015. godine.

- 1. GODIŠNJI IZVJEŠTAJ NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE ZA 2014. GODINU**, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore;
- 2. IZVJEŠTAJ „POSTUPANJE POLICIJE SA DJECOM“**, koji je Odboru za ljudska prava i sloboda podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore;

3. INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA I MJERAMA PREDUZETIM U CILJU POBOLJŠANJA POLOŽAJA PRIPADNIKA LGBT POPULACIJE:

- a) Informacija Uprave policije u vezi sa napadima na članove i aktiviste LGBT zajednice i preduzimanju mjera u cilju zaštite njihove bezbjednosti i
- b) Informacija Ministarstva za ljudska i manjinska prava o mjerama i radnjama u cilju promjene svijesti javnosti u vezi sa zabranom diskriminacije i osposobljavanju policije, tužilaca i sudija sa

Informacijom sa sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode, dr Halila Dukovića sa izvršnim direktorom NVO „LGBT Forum Progres“, Stevanom Milivojevićem, održanog 22. decembra 2014. godine;

4. IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU STRATEGIJE ZA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2012-2016. U 2014. GODINI, S AKCIONIM PLANOM ZA 2015. GODINU;

5. INFORMACIJA O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, DOC. DR SRĐE POPOVIĆA NA TREĆEM MEĐUNARODNOM MINISTARSKOM IDAHO FORUMU 2015 POD NAZIVOM „OKONČANJE NASILJA I ZLOČINA IZ MRŽNJE“, održanog od 10. do 12. maja 2015. godine u Budvi,

6. INFORMACIJA SA SASTANKA ZAMJENICE PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR LJILJANE ĐURAŠKOVIĆ SA PREDSTAVNICAMA AMERIČKE NVO „ZASTUPNICI LJUDSKIH PRAVA“ I NVO „CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA“, održanog 10. jula 2015. godine, I

7. TEKUĆA PITANJA.

Zapisnici sa: 49, 50, 51, 53. i nastavka 53. sjednice i 54. sjednice usvojeni su jednoglasno, bez primjedbi.

PRVA TAČKA- GODIŠNJI IZVJEŠTAJ NACIONALNOG MEHANIZMA ZA PREVENCIJU TORTURE ZA 2014. GODINU, koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković je u uvodnom obrazloženju o Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu saopštio da se Izvještaj temelji na posjetama NPM tima, razgovorima sa rukovodstvom organa i ustanova u kojima su smještena lica lišena slobode, obilasku policijskih pritvorskih, zatvorskih i drugih prostorija, razgovoru sa licima lišenim slobode, razgovoru sa zaposlenim službenicima i na uvidu u dokumentaciju. Nacionalni preventivni mehanizam u 2014. godini realizovao je aktivnosti planirane godišnjim planom obilazaka. Obilasci prostorija u kojima se nalaze lica lišena slobode obavljani su u skladu sa dobrom praksom Evropskog komiteta za prevenciju torture i po sistemu „korak po korak“, saglasno unaprijed utvrđenom rasporedu.

Nacionalni preventivni mehanizam je u 2014. godini obavio 32 obilaska, od kojih 16 redovnih i 16 kontrolnih. Redovni i kontrolni obilasci su bili nenajavljeni, odnosno obavljani su radnim i neradnim danima, za vrijeme i poslije radnog vremena. Redovnim obilascima obuhvaćene su organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova – Uprave policije, među kojima i Prihvatilište za strance Spuž, kao i organizacione jedinice Ministarstva rada i socijalnog staranja, JU Zavod "Komanski most" Podgorica, Centar za smještaj lica koja traže azil u Crnoj Gori u Spužu i alternativni smještaji. Kontrolnim obilascima obuhvaćene su Organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprave policije i organizacione jedinice Ministarstva pravde - Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i to: Zatvor u Bijelom Polju - Istražni zatvor i Zatvor za kratke kazne, Istražni zatvor Podgorica, Zatvor za kratke kazne Podgorica i Kazneno popravni dom Spuž.

Zaštitnik je naveo da je u 2014. godini tim NPM-a obavio 14 redovnih obilazaka prostorija za zadržavanje Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova: Centara bezbjednosti Budva, Bijelo Polje, odjeljenja bezbjednosti Kolašin, Mojkovac, Cetinje, stanica granične policije: aerodrom Podgorica i aerodrom Tivat, Luke Bar, Kotor, Tivat Porto-Montenegro, Zelenika - Herceg Novi, kopnenih graničnih prelaza Debeli Brijeg, Kobila i Prihvatilišta za strance u Spužu.

Na osnovu obavljenih obilazaka, tim NPM je utvrdio da prostorije za zadržavanje u Centrima bezbjednosti Bijelo Polje i Budva i Odjeljenju bezbjednosti Kolašin, Mojkovac i Cetinje još uvijek ne ispunjavaju uslove u pogledu dimenzija i površine, propisane standardima Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT). Takođe NPM tim je konstatovao da ne postoje posebne prostorije za obavljanje informativnih razgovora i saslušanje, već se ove radnje obavljaju u službenim prostorijama, tj. kancelarijama Uprave policije.

Oktobra 2014. godine, NPM tim je, u cilju sagledavanja poštovanja ljudskih prava stranaca, posjetio Prihvatilište za strance u Spužu. U pitanju je novi objekat i uslovi koji se obezbjeđuju smještenim licima su na visokom nivou.

NPM tim je, u cilju sagledavanja poštovanja ljudskih prava lica koja traže azil u Crnoj Gori obišao Centar za tražioce azila u Spužu i alternativne smještaje na Vrelima Ribničkim, hotel "Start" i "Kuća Milića" u Podgorici. Uslovi u Centru su na visokom nivou i zapažen je sistemski pristup koji omogućava efikasno postupanje u skladu sa važećim propisima i međunarodnim standardima u oblastima azila i migracija.

U septembru 2014. godine tim NPM posjetio je JU Zavod "Komanski most" Podgorica, a iz razgovora sa upravom ove ustanove došlo se do sljedećih informacija:

- da je na dan 20.09.2014. godine u Zavodu bilo smješteno 109 korisnika, od čega je 60 muškog i 49 ženskog pola;
- da je popunjeno 83,86%;
- da je prosječna dužina boravka u ustanovi 18. godina;
- da su smještena lica koja imaju laki intelektualni invaliditet (1), umjereni (47), teži (27) i teški (34);
- da je u Zavodu preminulo u 2014. godini četiri štićenika;
- da je u sva četiri slučaja konstatovana prirodna smrt (dvoje je umrlo u KBCCG, a dvoje u Zavodu); i
- da u 2014. godini nije dat nalog za obdukciju tijela ni za jednog štićenika.

Sagledavajući stanje u JU Zavod "Komanski most", u pogledu poštovanja ljudskih prava štićenika zapaženo je da su materijalni uslovi smještaja značajno unaprijeđeni u odnosu na raniji period, da su stvoreni uslovi za radno-okupacioni tretman štićenika koji se sprovodi kroz

okupaciono-terapijske grupe, a da Uprava i osoblje Ustanove pokazuju visok nivo posvećenosti u radu. Baković je podsjetio na Izvještaj Evropskog komiteta za prevenciju torture iz 2008. godine i ukazao da je prema standardima CPT-a, poželjno i potrebno vršiti obdukciju u svim slučajevima smrti štićenika kako bi se izbjegle sumnje da je do smrti došlo zbog mučenja, pa je Zaštitnik kao NPM uputio preporuku nadležnom Ministarstvu rada i socijalnog staranja - JU Zavodu "Komanski most".

Shodno utvrđenom Planu obilazaka za 2014. godinu, izvršene su kontrolne posjete prostorija za zadržavanje Uprave policije, prostorija u kojima se vrši saslušavanje zadržanih lica, izvršen je pregled motornih vozila kojima se prevoze lica lišena slobode, radi otklanjanja sumnji u mogućnost korišćenja sredstava prinude i zastrašivanja. Cilj ovih posjeta je sagledavanje stanja i ocjena stepena ispunjenosti preporuka Zaštitnika kao NPM-a datih Ministarstvu unutrašnjih poslova - Upravi policije u Godišnjem izvještaju za 2013. godinu. Zaštitnik je saopštio da je na osnovu izvršenih kontrolnih obilazaka konstatovano da su preporuke koje su zahtijevale manja materijalna ulaganja djelimično ispunjene, dok preporuke koje zahtijevaju veća materijalna ulaganja još uvijek nijesu ispunjene. U Izvještaju je dat detaljan prikaz ispunjenosti svih preporuka datih u Izvještaju za 2013. godinu. Zaštitnik je saopštio da su postupili shodno Zaključku Odbora za ljudska prava i slobode, koji je prilikom razmatranja Izvještaja NPM za 2013. godinu zadužio Instituciju Ombudsmana da sačini detaljan izvještaj o ispunjenosti preporuka.

Zaštitnik je predstavio podatke, shodno kojima je, krajem 2014. godine u toj Ustanovi bilo smješteno ukupno 1055 lica, a ukupni smještajni kapaciteti obezbijeđeni su za 1150 lica. U Istražnom zatvoru Podgorica bilo je smješteno 239 lica, a njegov kapacitet je 370 lica. U Zatvoru za kratke kazne Podgorica bilo je smješteno 105 osuđenih i prekršajno kažnjenih lica, a njegov smještajni kapacitet je 175 lica. U Zatvoru u Bijelom Polju krajem 2014. godine bilo je ukupno 99 lica, od čega pritvorenih 44, a osuđenih i prekršajno kažnjenih 55, dok je njegov kapacitet 166 lica. U Kazneno-popravnim domu u Spuzi, najvećoj organizacionoj jedinici Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, smješteno je bilo 612 lica, a njegov kapacitet je 470 lica.

Ombudsman je saopštio da je tokom 2014. godine izvršena adaptacija ambulante i rekonstrukcija smještajnih kapaciteta u zatvorenom odjeljenju Zatvora za kratke kazne u Bijelom Polju. Konstatovao je da u Istražnom zatvoru u Bijelom Polju postoji potreba za većim ulaganjem u cilju unapređenja smještajnih i drugih uslova. Naveo je da je u Kazneno-popravnim domu Podgorica, u Paviljonima A, B i F i poluotvorenom odjeljenju i dalje prisutna preopterećenost, a da su materijalni uslovi u Paviljonu A i dalje loši.

Tim Nacionalnog preventivnog mehanizma se nije bavio samo sagledavanjem materijalnih uslova u objektima ZIKS-a, već je pažnju posvetio i odnosu službenika prema licima lišenim slobode. Prilikom obilazaka razgovarano je sa pritvorenim i osuđenim licima, koja su saopštavala da je odnos službenika prema njima korektan. Zaštitnik je istakao da se, na osnovu sprovedenih postupaka po pritužbama i po sopstvenoj inicijativi, kao i saznanja NPM-a, može konstatovati da se slučajevi torture pojavljuju kao pojedinačni i izolovani.

Imajući u vidu slučajevne zlostavljanja u ranijem periodu, Zaštitnik je ukazao na Izvještaj Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2014. godinu, u kojem se navodi: *"Slučajevi zlostavljanja u policijskim objektima predstavljaju veliki razlog za zabrinutost i iziskuju odlučan odgovor na najvišem nivou. Generalno posmatrano, procesuiranje ovakvih slučajeva i dalje je sporo, a broj kažnjenih policajaca mali. Postupanje sa osuđenima i pritvorenicima još uvijek treba da se uskladi sa međunarodnim standardima, kao i kapaciteti medicinskih službi u okviru*

zatvora kada je riječ o analitičkom pregledu i izvještavanju, kao i njihova saradnja sa pravosudnim organima”.

U raspravi su učestvovali: Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO „Građanska alijansa“, Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova, Miljan Perović, direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija i dr Halil Duković, predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode.

Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO “Građanska alijansa” je ocijenio da je Godišnji izvještaj NPM-a za 2014. godinu jako detaljan i prikazuje dobar rad NPM tima koji je prilikom obilazaka obraćao pažnju na sve detalje. Mišljenja je da je u posljednje vrijeme ostvaren značajan napredak u oblasti zaštite od torture, koji se ogleda u sve manjem broju slučajeva zlostavljanja, nehumanog postupanja i prekoračenja ovlašćenja, kao i sve većoj otvorenosti institucija i ustanova. Naveo je i da nevladine organizacije formiraju timove koji po ugledu na NPM obilaze ustanove i institucije i razgovaraju sa licima lišenim slobode.

Kao negativno, istakao je činjenicu da Nacionalni preventivni mehanizam nema adekvatne prostorije, što je neprihvatljivo i traje već godinama, pa smatra da se ovo pitanje mora što prije riješiti. Mišljenja je da Odbor za ljudska prava i slobode može dati podršku za rješavanje ovog problema. Naglasio je da je loše što još uvijek postoje prostorije Uprave policije koje ne ispunjavaju standarde po pitanju površine i kubature prostorija, a što je i konstatovano u Izvještaju, kao i od strane nevladinih organizacija. Takođe, pojedini centri i odjeljenja bezbjednosti smješteni su u dotrajalim zgradama, a neke prostorije za zadržavanje ne ispunjavaju sve propisane standarde. Ocijenio je da bi dobro bilo da Centar bezbjednosti Podgorica bude model po kojem će se rekonstruisati svi ostali centri i odjeljenja bezbjednosti. Istakao je potrebu obezbijedivanja prostorija za saslušavanje, jer se to sada radi u kancelarijama inspektora. Iznio je preporuku po kojoj zdravstvena služba u okviru ZIKS-a mora biti u okviru Ministarstva zdravlja, a ne u okviru Ministarstva pravde, jer bi u tom slučaju medicinski radnici bili nezavisni u vršenju svojih dužnosti i ne bi zavisili od svog poslodavca. Saopštio je da je sve manji broj prekoračenja ovlašćenja, kao i slučajeva torture, ali da je svakako potrebno sprovoditi veći broj obuka. Naveo je primjer u kojem je Savjet za građansku kontrolu rada policije utvrdio da su prekršena prava jednom građaninu time što mu u CB Podgorica nije bilo dozvoljeno da obavijesti člana porodice o lišavanju slobode i zadržavanju i naglasio da takve situacije ne bi trebalo da se događaju.

Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova, ocijenio je da su na Dnevnom redu ove sjednice veoma važne tačke koje se tiču ljudskih prava, a koje zavređuju diskusiju na najvišem nivou. Predstavio je trenutne aktivnosti koje ovo Ministarstvo sprovodi u cilju realizacije preporuka CPT-a i Zaštitnika kao NPM-a. Istakao je da je navedeno prioritet u radu MUP-a, imajući u vidu da je Uprava policije organ koji je, po prirodi posla, najčešće u prilici da krši ljudska prava. U cilju poboljšanja uslova prostorija u kojima se zadržavaju lica lišena slobode, Komisija sastavljena od predstavnika više resora obavila je vanredni obilazak svih prostorija za zadržavanje, upoznala se sa stanjem i konstatovala šta je neophodno unaprijediti u narednom periodu. S tim u vezi, Uprava policije je svim centrima i odjeljenjima bezbjednosti dostavila instruktivne telegrame sa konkretnim obavezama i mjerama koje je neophodno preduzeti u cilju ispunjavanja međunarodnih obaveza, sprječavanja torture i promocije i zaštite ljudskih prava. Ministarstvo unutrašnjih poslova svakog mjeseca sumira promjene stanja kroz izvještaje Unutrašnje kontrole o postupanjima policije. U tim izvještajima sadržan je i plan budućih aktivnosti. Saglasio se sa Milanom Radovićem da je povećana

transparentnost institucija, čime je značajno unaprijeđeno postupanje prema licima lišenim slobode.

Sekretar MUP-a je istakao da, shodno podacima Unutrašnje kontrole, već nekoliko mjeseci nema slučajeva torture i nehumanog ponašanja. Sprovode se obuke za lica koja dolaze u kontakt sa licima lišenim slobode, a određene su i prostorije za odlaganje predmeta iz krivičnih djela, kako se ne bi stekao pogrešan utisak da su to predmeti koji služe za torturu nad pritvorenim licima. Naglasio je da su u Prihvatištu za strance već dobri uslovi dodatno unaprijeđeni i da je obezbijedena prostorija za ispovijedanje vjera, kako bi uslovi u ovoj Ustanovi bili po međunarodnim standardima. MUP je napravio Plan aktivnosti za ispunjavanje preporuka Evropskog komiteta i Nacionalnog preventivnog mehanizma. Informisao je da će se u toku 2015. godine realizovati aktivnosti na zamjeni rasvjete, kao i na uvođenju sveobuhvatnog video nadzora u pojedinim centrima i odjeljenjima bezbjednosti. Za narednu godinu planirane su investicije za određene pritvorske prostorije. Pejanović vjeruje da će nakon toga biti ispoštovane preporuke i Evropskog komiteta i Nacionalnog preventivnog mehanizma.

Direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija Miljan Perović, podsjećajući da je Komentare na preporuke Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu dostavio članovima Odbora za ljudska prava i slobode u pisanoj formi, saopštio je da je najvažnije istaći da Ministarstvo pravde i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, kao organi izvršne vlasti, uvažavaju preporuke Ombudsmana i u kontinuitetu preduzimaju aktivnosti na njihovoj realizaciji.

Podsjetio je da je 18. jula 2015. godine stupio na snagu Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti koji je pripreman u saradnji sa ekspertima iz Njemačke i Holandije i usaglašen sa međunarodnim standardima. Ukazao je da je ovim Zakonom definisano da će nad zdravstvenom službom u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija postojati nadzor u dva koraka. Prvi će vršiti Ministarstvo zdravlja, kako je definisano Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zdravstvenom osiguranju, dok će drugi nadzor vršiti Uprava za inspeksijske poslove. Saopštio je da je ZIKS prije par mjeseci uputio inicijativu Ministarstvu zdravlja da registruje osam zdravstvenih ambulanti (opšte medicine, psihijatrijske i stomatološke) koje funkcionišu u okviru ZIKS-a. S tim u vezi, stručne ekipe Ministarstva zdravlja su nekoliko puta bile na terenu, dale preporuke po kojima se postupa i sve ambulante se adaptiraju u skladu sa Zakonom o zdravstvenoj zaštiti, pa je Direktor ZIKS-a siguran da će zdravstvena služba Zavoda do kraja 2015. godine biti registrovana u okviru javne zdravstvene mreže. To će omogućiti ljekarima da na recept izdaju lijek zatvoreniku i da ga u slučaju potrebe upute na dalje kontrole i liječenje u javnu zdravstvenu ustanovu. Saopštio je da trenutno rade tri izabrana ljekara i da su u zdravstvenoj službi zaposlili još nekoliko lica, čime je poboljšana zdravstvena zaštita. Prostora za dalji napredak u ovoj oblasti ima, o čemu će voditi računa prilikom planiranja Budžeta za narednu godinu.

Navodeći da je u Izvještaju NPM za 2014. godinu stanje prikazano kakvo je bilo u toj godini, Direktor ZIKS-a je istakao da je važno imati u vidu da je nakon završetka 2014., odnosno početkom 2015. godine počela adaptacija određenih prostorija u Zatvoru u Bijelom Polju, čime su skoro sve preporuke Zaštitnika koje su se odnosile na ovaj Zatvor ispoštovane, a one koje nijesu biće realizovane u narednih nekoliko dana, jer su u završnoj fazi radovi na sobi za vjerske potrebe i sobi za bračne posjete. Obezbijedene su pristupne rampe na ulazu u Zatvor Bijelo Polje, ali i ispred sobe br. 22 koja je opredijeljena za osobe sa invaliditetom. Takođe, u Zatvoru je određena prostorija za smještaj maloljetnika. U svim spavaonama toaleti su fizički odvojeni.

Za "A" Paviljon Kazneno popravnog doma Podgorica, star više od 50 godina, izdvojili su značajna finansijska sredstva za adaptaciju prostorija, za šta je Predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore na samoj sjednici uručio foto elaborat. Posebno je važno da su sve te aktivnosti realizovane radnim angažovanjem osuđenih lica uz pomoć njihovih mentora iz ZIKS-a. Izrazio je uvjerenje da će tokom ove godine članovi Odbora posjetiti Zavod za izvršenje krivičnih sankcija kako bi se detaljnije upoznali sa stanjem u toj ustanovi.

U vezi sa preporukama za unapređenje stanja u Kazneno popravnom domu Podgorica, realizovano je sljedeće:

- Izvršena je adaptacija bračnih soba br. 1 i 3, kao i opremanje odgovarajućim namještajem;
- Nadstrešnice u paviljonu "C" i zatvoru za žene u potpunosti odgovaraju ljetnjim vremenskim uslovima, a izvršena je nabavka materijala kako bi bile adaptirane za zimu;
- U toku su radovi na izgradnji Maloljetničkog zatvora, a premještanjem maloljetnika iz "F" paviljona isti će biti rasterećen, pa će se stvoriti adekvatni prostorni uslovi; i
- U paviljonu "D", u dvije trećine prostorija ugrađeni su ventilatori, a u toku je postavljanje istih u preostalom dijelu ovog paviljona.

Miljan Perović je saopštio da su 1. jula 2015. godine u ZIKS-u zaposleni zatvorski policajci, lica usko osposobljena i školovana za te poslove, čime je ispoštovana preporuka da se poveća broj izvršilaca, kako u zdravstvenoj službi, tako i u službi obezbjeđenja. U martu 2015. godine u ZIKS-u su zaposlena tri psihologa, jedan socijalni radnik i jedan forenzički psiholog čime je ojačana služba za tretman.

Preporuka koja se odnosi na usklađivanje broja zatvorenika prema raspoloživoj kvadraturi u Istražnom zatvoru Podgorica u potpunosti je realizovana.

U Zatvoru za kratke kazne Podgorica realizovano je sljedeće:

- U Zdravstvenoj službi Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija zaposlen je još jedan ljekar opšte prakse;
- U toku je popunjavanje broja izvršilaca u Sektoru obezbjeđenja kroz procedure internog oglasa, a u planu je i raspisivanje javnog oglasa;
- U Sektoru za tretman, poslove realizatora tretmana obavljaju dva službenika shodno utvrđenoj sistematizaciji; i
- Osuđena i prekršajno kažnjena lica imaju mogućnost da svoj veš predaju na pranje u vešeraj KPD Podgorica.

Direktor ZIKS-a je izrazio uvjerenje da su slučajevi torture prošlost, jer institucije na svim nivoima rade svoj posao, uz ocjenu da su unutrašnji mehanizmi institucija dovoljno ojačani da se krivično-pravno procesuiraju službenici zbog eventualnih prekoračenja ovlašćenja.

Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde je ocijenila da je sistem izvršenja krivičnih sankcija u Crnoj Gori značajno napredovao. Podsjetila je da je prošle godine usvojen Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, a nedavno Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, čime su stvoreni uslovi za poboljšanje stanja u ovoj oblasti i smanjenje prenatrpanosti u zatvorima, kao glavnom problemu u zatvorima. Saopštila je da je Direkcija za uslovnu slobodu značajno kadrovski ojačana, jer u njoj rade načelnik i pet službenika. Za razliku od prošle godine kada su izvršene samo tri kazne rada u javnom interesu, ove godine je sa izvršenjem počela 79. kazna rada u javnom interesu. U toku je potpisivanje 30 ugovora sa

pravnim licima koja žele da zaposle osuđena lica, odnosno osuđeničke koji izdržavaju kaznu zatvora do šest mjeseci. U vezi sa izvršenjem kazne zatvora u prostorijama za stanovanje, saopštila je da će do kraja godine raspisati tender za obezbjeđivanje elektronskih narukvica. Navela je da je u Zatvoru u Bijelom Polju postojao veliki broj lica osuđenih na kaznu zatvora do šest mjeseci. Zaključila je da će se svim navedenim aktivnostima značajno smanjiti zatvorska populacija. Podsjetila je da je Akcionim planom za Poglavlje 23 planirana izgradnja zatvora u Bijelom Polju, kao i adaptacija A Paviljona i rekonstrukcija zatvorske zdravstvene jedinice.

Radovan Ljumović, rukovodilac Odjeljenja za analitiku, unapređenje rada i razvoj policije je saopštio da je Uprava policije, u okviru svojih ovlašćenja, sve preporuke date u 2013. godini ispunila, sem onih za koje nijesu imali finansijska sredstva, koja nijesu ni planirana Budžetom Uprave policije, zbog čega je određene preporuke nemoguće realizovati u kratkim rokovima.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je istakao da je za pohvalu stepen ispunjenosti preporuka Zaštitnika kao Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, uz napomenu da one preporuke koje nijesu realizovane zahtijevaju veća finansijska sredstva. Ocijenio je da je ostvaren značajan napredak u poboljšanju stanja u ustanovama u kojima su smještena lica lišena slobode, kao i odnosu prema ovim licima. Saopštio je da preporuke koje nijesu realizovane moraju biti u Izvještaju sve dok se ne ispune, uz svo uvažavanje aktivnosti koje nadležni organi preduzimaju. U vezi sa činjenicom da u Zavodu "Komanski most" nijesu vršene obdukcije umrlih lica i Preporukom Zaštitnika, Predsjednik Odbora je ukazao da se medicinski i pravni standardi u pogledu opravdanosti vršenja obdukcije ne poklapaju. Ukoliko je pacijent pod stalnim ljekarskim nadzorom i ima dijagnostifikovanu bolest od koje se zna koliko najduže može živjeti, tada, po medicinskim standardima, ne postoji opravdanost za vršenje obdukcije, dok je po pravnim standardima potrebna.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković se saglasio sa mišljenjem Milana Radovića da bi zdravstvena služba ZIKS-a trebala biti radno vezana za Ministarstvo zdravlja, uz konstataciju da iz izlaganja Direktora ZIKS-a nije stekao utisak da je sada tako, iako su zakonska rješenja značajno unaprijeđena. Jedna od preporuka Zaštitnika se odnosila na zdravstvenu službu ZIKS-a i njeno radno vezivanje za Ministarstvo zdravlja. Ukazao je da je stav Komiteta za prevenciju torture (CPT) i Komiteta Ujedinjenih nacija za borbu protiv torture da je institucijama koje u svojoj nadležnosti osim prevencije torture imaju i druge oblasti ljudskih prava, neophodno obezbijediti poseban prostor za Službu koja bi prostorno i organizaciono bila odvojena kako bi se omogućila anonimnost i tajnost pripreme posjeta i aktivnosti NPM-a. Izrazio je očekivanje da će to biti riješeno, kako je i utvrđeno Akcionim planom Vlade za Poglavlje 23 i 24.

U vezi sa nestandardnim predmetima koje CPT konstatuje u svom Izvještaju za 2013. godinu, Zaštitnik je istakao da nema opravdanja da se oni nalaze u prostorijama u kojima se vrši saslušavanje, jer ovi predmeti moraju biti numerisani i skladišteni u posebnoj prostoriji, za šta nije potreban dodatni novac. Uvjeren je da svaki centar/odjeljenje bezbjednosti ima magacinski prostor i nema razloga da ova preporuka ne bude odmah ispunjena, jer ne zahtijeva izdvajanje finansijskih sredstava, a nakon toga Vlada, odnosno nadležno Ministarstvo treba da obavijeste Komitet za prevenciju torture, iako je istekao rok za obavještanje. Zaštitnik je saopštio da nije upoznat da se planira mijenjati Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2012. godine, podsjećajući da je Pravilnik upodobljen pojedinim prostorijama, tako što su smanjeni kriterijumi za površinu i kubaturu koje treba da

ispunjavaju prostorije, zbog čega isti nije usklađen sa propisanim standardima u ovoj oblasti. Zaštitnik je pozvao Ministarstvo da ovu preporuku ozbiljno razmotri i realizuje.

Zaštitnik je ocijenio da su komentari Direktora ZIKS-a korektni i prihvatljivi i pohvalio aktivnosti ZIKS-a preduzete na jačanju zdravstvene službe. U vezi sa torturom, saopštio je da ona nikad ne može biti eliminisana u potpunosti, jer postoji i u najdemokratskijim društvima, ali je bitno da nadležne institucije za primjenu zakona, prvenstveno policija, sudovi i tužilaštvo, u skladu sa standardima CPT-a, preduzimaju djelotvorne istrage kada postoje osnovi sumnje da je bilo zlostavljanja. Pojasnio je da je zlostavljanje širi pojam koji podrazumijeva ponižavajuće i nečovječno postupanje i torturu koja je najteži oblik zlostavljanja. Podsjetio je na stav Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu da je u situacijama kada postoji sumnja da je bilo torture, teret dokazivanja na državi koja treba da dokaže da nije bilo torture, odnosno da su preduzete sve mjere da do nje ne dođe ili da se otklone posledice. To mora biti naš budući zadatak i institucije zadužene za primjenu zakona dužne su da tako postupaju, zaključio je Zaštitnik. I u najdemokratskijim društvima dešavaju se ubistva, zlodjela, ali ako je sistem osposobljen da se obračuna sa tim, to društvo je demokratsko u mjeri u kojoj je u stanju da rješava ove slučajeve.

Nakon rasprave, Odbor je jednoglasno (sa šest glasova "za") podržao Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu i odlučio da podnese Skupštini Izvještaj sa predlogom Zaključka, sačinjenim na osnovu podataka sadržanih u Izvještaju i rasprave na sjednici Odbora.

„Za“ Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu glasali su: dr Halil Duković, doc.dr Srđa Popović, prim. dr Izet Bralić, Rešad Sijarić, Zoran Miljanić i Zoran Jelić (zamjena člana Husnije Šabovića).

Nakon rasprave, Odbor za ljudska prava i slobode je na osnovu čl. 69 i 162 Poslovnika Skupštine Crne Gore podnio Skupštini

I Z V J E Š T A J
O RAZMATRANJU GODIŠNJEG IZVJEŠTAJA NACIONALNOG MEHANIZMA ZA
PREVENCIJU TORTURE ZA 2014. GODINU,
koji je Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Odbor za ljudska prava i slobode na 52. sjednici, održanoj 20. jula 2015. godine, kao nadležni odbor, razmotrio je Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu, koji je u skladu sa članom 48 Zakona o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore („Službeni list Crne Gore“, br. 42/11 i 32/14) i Zakonom o potvrđivanju Opcionog protokola uz Konvenciju protiv torture i drugih surovih, neljudskih ili ponižavajućih kazni ili postupaka („Službeni list Crne Gore“- Međunarodni ugovori, broj 9/08) Skupštini Crne Gore podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković u uvodnom obrazloženju je saopštio da se Izvještaj temelji na posjetama NPM tima, razgovorima sa rukovodstvom organa i ustanova u kojima su smještene lica lišena slobode, obilasku policijskih pritvorskih, zatvorskih i drugih prostorija, razgovoru sa licima lišenim slobode, razgovoru sa zaposlenim službenicima i na uvidu u dokumentaciju. Obilasci prostorija u kojima se nalaze lica lišena slobode bili su nenajavljeni i obavljani su u skladu sa dobrom praksom Evropskog komiteta za prevenciju torture i po sistemu „korak po korak“, saglasno unaprijed utvrđenom rasporedu. Nacionalni

preventivni mehanizam u 2014. godini realizovao je aktivnosti planirane godišnjim planom obilazaka.

Nacionalni preventivni mehanizam je u 2014. godini obavio 32 obilaska, od kojih 16 redovnih i 16 kontrolnih.

Redovnim obilascima obuhvaćene su: organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova – Uprave policije, među kojima i Prihvatilište za strance Spuž, kao i organizacione jedinice Ministarstva rada i socijalnog staranja, JU Zavod "Komanski most" Podgorica, Centar za smještaj lica koja traže azil u Crnoj Gori u Spužu i alternativni smještaji.

Kontrolnim obilascima obuhvaćene su organizacione jedinice Ministarstva unutrašnjih poslova - Uprave policije i organizacione jedinice Ministarstva pravde - Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i to: Zatvor u Bijelom Polju - Istražni zatvor i Zatvor za kratke kazne, Istražni zatvor Podgorica, Zatvor za kratke kazne Podgorica i Kazneno popravni dom Spuž.

U 2014. godini tim NPM-a je obavio 14 redovnih obilazaka **prostorija za zadržavanje Uprave policije** i tom prilikom utvrdio da:

- prostorije za zadržavanje u Centrima bezbjednosti Bijelo Polje i Budva i Odjeljenjima bezbjednosti Kolašin, Mojkovac i Cetinje još uvijek ne ispunjavaju uslove u pogledu dimenzija i površine, propisane standardima Evropskog komiteta za sprječavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) i

- ne postoje posebne prostorije za obavljanje informativnih razgovora, već se ove radnje obavljaju u službenim prostorijama Uprave policije.

NPM tim je, u cilju sagledavanja poštovanja ljudskih prava stranaca, posjetio:

1) Prihvatilište za strance u Spužu u oktobru 2014. godine i konstatovao da se smještenim licima obezbjeđuju uslovi na visokom nivou, jer je u pitanju novi objekat;

2) Centar za tražioce azila u Spužu i alternativne smještaje na Vrelima Ribničkim, hotel "Start" i "Kuća Milića" Podgorica i utvrdio:

- da su uslovi u Centru na visokom nivou i

- da postoji sistemski pristup koji omogućava efikasno postupanje u skladu sa važećim propisima i međunarodnim standardima u oblastima azila i migracija.

3) JU Zavod "Komanski most" u septembru 2014. godine, a iz razgovora sa upravom ove ustanove došlo se do informacije da je u Zavodu smješteno 109 korisnika, da je popunjenost ustanove 83,86% i da je smješteno jedno lice koje ima laki intelektualni invaliditet, 47 umjereni, 27 teži i 34 teški invaliditet, kao i da su u 2014. godini u Zavodu preminula četiri štićenika. Kod svih štićenika je konstatovana prirodna smrt, a nije dat nalog za obdukciju tijela ni za jednog štićenika. Zaštitnik je utvrdio:

- da su materijalni uslovi smještaja u ovoj ustanovi značajno unaprijeđeni u odnosu na raniji period,

- da su stvoreni uslovi za radno-okupacioni tretman štićenika, što se sprovodi kroz okupaciono-terapijske grupe i

- da Uprava i osoblje Ustanove pokazuju visok nivo posvećenosti u radu.

Kako je ukazano u Izveštaju Evropskog komiteta za prevenciju torture iz 2008. godine, prema standardima CPT-a, poželjno je i potrebno vršiti obdukciju u svim slučajevima smrti štićenika kako bi se izbjegle sumnje da je do smrti došlo zbog mučenja, pa je Zaštitnik kao NPM uputio preporuku nadležnom Ministarstvu rada i socijalnog staranja - JU Zavodu "Komanski most".

Kontrolnim posjetama prostorija za zadržavanje Uprave policije u cilju sagledavanja stanja i ocjena stepena ispunjenosti preporuka Zaštitnika kao NPM-a datih Ministarstvu unutrašnjih poslova - Upravi policije u Godišnjem izvještaju za 2013. godinu, utvrđen je stepen ispunjenosti preporuka i dat detaljan prikaz u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu.

Zaštitnik je predstavio podatke shodno kojima je krajem 2014. godine:

- u ZIKS-u bilo smješteno 1055 lica, a ukupni smještajni kapaciteti obezbijedjeni su za 1150 lica;
- u Istražnom zatvoru Podgorica bilo je smješteno 239 lica, a njegov kapacitet je 370 lica;
- u Zatvoru za kratke kazne Podgorica bilo je smješteno 105 osuđenih i prekršajno kažnjenih lica, a njegov smještajni kapacitet je 175 lica;
- u Zatvoru u Bijelom Polju bilo je ukupno 99 lica, od čega pritvorenih 44, a osuđenih i prekršajno kažnjenih 55, dok je njegov kapacitet 166 lica;
- u Kazneno-popravnom domu u Spuzu smješteno je bilo 612 lica, a njegov kapacitet je 470 lica.

Kontrolnim posjetama organizacionih jedinica Ministarstva pravde-Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, između ostalog, utvrđeno je:

- da je tokom 2014. godine izvršena adaptacija ambulante i rekonstrukcija smještajnih kapaciteta u zatvorenom odjeljenju Zatvora za kratke kazne u Bijelom Polju;
- da u Istražnom zatvoru u Bijelom Polju postoji potreba za većim ulaganjem u cilju unaprijeđenja smještajnih i drugih uslova;
- da je u Kazneno-popravnom domu Podgorica, u Paviljonima A, B i F i poluotvorenom odjeljenju i dalje prisutna preopterećenost, a da su materijalni uslovi u Paviljonu A i dalje loši;
- da je odnos službenika prema licima lišenih slobode korektan i
- da se slučajevi torture pojavljuju kao pojedinačni i izolovani.

U skladu sa članom 67 stav 2 Poslovnika Skupštine Crne Gore na sjednici Odbora, povodom razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu, učestvovali su: Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde, Miljan Perović, direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova, Radovan Ljumović, rukovodilac Odjeljenja za analitiku, unapređenje rada i razvoj policije u Upravi policije i Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO "Građanska alijansa".

Učesnici sjednice bili su jedinstveni u ocjeni da je u proteklom periodu, zajedničkim djelovanjem svih nadležnih organa, postignut značajan napredak u poštovanju ljudskih prava lica lišenih slobode. Nerealizovane su ostale preporuke Zaštitnika za čiju realizaciju je potreban duži vremenski period i značajna finansijska sredstva.

Slavica Rabrenović, generalna direktorica Direktorata za izvršenje krivičnih sankcija u Ministarstvu pravde je ocijenila da je sistem izvršenja krivičnih sankcija u Crnoj Gori značajno napredovao. Prošle godine je usvojen Zakon o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu, a nedavno Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, čime su stvoreni uslovi za poboljšanje stanja u ovoj oblasti i smanjenje prenatrpanosti u zatvorima, kao glavnog problema u zatvorima. Direkcija za uslovnu slobodu značajno je kadrovski ojačana i u njoj rade načelnik i pet službenika. Za razliku od prošle godine kada su izvršene samo tri kazne rada u javnom interesu, ove godine je sa izvršenjem počela 79. kazna rada u javnom interesu. U toku je potpisivanje 30 ugovora sa pravnim licima koja žele da zaposle osuđena lica, odnosno osuđenike koji izdržavaju kaznu zatvora do šest mjeseci. U vezi sa

izvršenjem kazne zatvora u prostorijama za stanovanje, saopštila je da će do kraja godine raspisati tender za obezbjeđivanje elektronskih narukvica. Zaključila je da će se svim navedenim aktivnostima značajno smanjiti zatvorska populacija. Podsjetila je da je Akcionim planom za Poglavlje 23 planirana izgradnja zatvora u Bijelom Polju, kao i adaptacija A Paviljona i rekonstrukcija zatvorske zdravstvene jedinice.

Miljan Perović, direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija podsjećajući da je Komentare na preporuke Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu, u junu 2015. godine dostavio članovima Odbora za ljudska prava i slobode u pisanoj formi, saopštio je da je najvažnije istaći da Ministarstvo pravde i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, kao organi izvršne vlasti, uvažavaju preporuke Ombudsmana i u kontinuitetu preduzimaju aktivnosti na njihovoj realizaciji.

Podsjetio je da je 18. jula 2015. godine stupio na snagu Zakon o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti koji je pripreman u saradnji sa ekspertima iz Njemačke i Holandije i usaglašen sa međunarodnim standardima i da je ovim Zakonom definisano da će nad zdravstvenom službom u Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija postojati nadzor u dva koraka. Prvi će vršiti Ministarstvo zdravlja, kako je definisano Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zdravstvenom osiguranju, dok će drugi nadzor vršiti Uprava za inspekcijske poslove. Saopštio je da je ZIKS prije par mjeseci uputio inicijativu Ministarstvu zdravlja da registruje osam zdravstvenih ambulanti (opšte medicine, psihijatrijske i stomatološke) koje funkcionišu u okviru ZIKS-a. S tim u vezi, stručne ekipe Ministarstva zdravlja su bile na terenu, dale preporuke po kojima se postupa i sve ambulante se adaptiraju, pa je Direktor ZIKS-a siguran da će zdravstvena služba Zavoda do kraja 2015. godine biti registrovana u okviru javne zdravstvene mreže. To će omogućiti ljekarima da na recept izdaju lijek zatvoreniku i da ga u slučaju potrebe upute na dalje kontrole i liječenje u javnu zdravstvenu ustanovu. Saopštio je da trenutno rade tri izabrana ljekara i da su u zdravstvenoj službi zaposlili još nekoliko lica, čime je poboljšana zdravstvena zaštita. Prostora za dalji napredak u ovoj oblasti ima, o čemu će voditi računa prilikom planiranja Budžeta za narednu godinu.

Navodeći da je u Izvještaju NPM za 2014. godinu stanje prikazano kakvo je bilo u toj godini, Direktor ZIKS-a je istakao da je važno imati u vidu da je nakon završetka 2014., odnosno početkom 2015. godine počela adaptacija određenih prostorija u **Zatvoru u Bijelom Polju**, čime su skoro sve preporuke Zaštitnika koje su se odnosile na ovaj Zatvor ispoštovane, a one koje nijesu biće realizovane u narednih nekoliko dana, jer su u završnoj fazi radovi na sobi za vjerske potrebe i sobi za bračne posjete. Obezbjedene su pristupne rampe na ulazu u Zatvor Bijelo Polje, ali i ispred sobe br. 22 koja je opredijeljena za osobe sa invaliditetom. Takođe, u Zatvoru je određena prostorija za smještaj maloljetnika. U svim spavaonama toaleti su fizički odvojeni.

Za "A" Paviljon **Kazneno- popravnog doma Podgorica**, star više od 50 godina, izdvojili su značajna finansijska sredstva za adaptaciju prostorija, za šta je Predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore na samoj sjednici uručio foto elaborat. Posebno je važno da su sve te aktivnosti realizovane radnim angažovanjem osuđenih lica uz pomoć njihovih mentora iz ZIKS-a.

U vezi sa preporukama za unapređenje stanja u Kazneno-popravnom domu Podgorica, realizovano je i sljedeće:

- Izvršena je adaptacija bračnih soba br. 1 i 3, kao i opremanje odgovarajućim namještajem;
- Nadstrešnice u paviljonu "C" i zatvoru za žene u potpunosti odgovaraju ljetnjim vremenskim uslovima, a izvršena je nabavka materijala kako bi bile adaptirane za zimu;

- U toku su radovi na izgradnji Maloljetničkog zatvora, a premještanjem maloljetnika iz “F” paviljona isti će biti rasterećen, pa će se stvoriti adekvatni prostorni uslovi; i
- U paviljonu “D”, u dvije trećine prostorija ugrađeni su ventilatori, a u toku je postavljanje istih u preostalom dijelu ovog paviljona.

1. jula 2015. godine u ZIKS-u su zaposleni zatvorski policajci, lica usko osposobljena i školovana za te poslove, čime je ispoštovana preporuka da se poveća broj izvršilaca, kako u zdravstvenoj službi, tako i u službi obezbjeđenja. U martu 2015. godine u ZIKS-u su zaposlena tri psihologa, jedan socijalni radnik i jedan forenzički psiholog čime je ojačana služba za tretman.

Preporuka koja se odnosi na usklađivanje broja zatvorenika prema raspoloživoj kvadraturi u **Istražnom zatvoru Podgorica** u potpunosti je realizovana.

U **Zatvoru za kratke kazne Podgorica** realizovano je sljedeće:

- U Zdravstvenoj službi Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija zaposlen je još jedan ljekar opšte prakse;
- U toku je popunjavanje broja izvršilaca u Sektoru obezbjeđenja kroz procedure internog oglasa, a u planu je i raspisivanje javnog oglasa;
- U Sektoru za tretman, poslove realizatora tretmana obavljaju dva službenika shodno utvrđenoj sistematizaciji; i
- Osuđena i prekršajno kažnjena lica imaju mogućnost da svoj veš predaju na pranje u vešeraj KPD Podgorica.

Direktor ZIKS-a je izrazio uvjerenje da su slučajevi torture prošlost, jer institucije na svim nivoima rade svoj posao, uz ocjenu da su unutrašnji mehanizmi insitucija dovoljno ojačani da se krivično-pravno procesuiraju službenici zbog eventualnih prekoračenja ovlašćenja.

Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova je saopštio da je u cilju poboljšanja uslova prostorija u kojima se zadržavaju lica lišena slobode, Komisija sastavljena od predstavnika više resora obavila vanredni obilazak svih prostorija za zadržavanje, upoznala se sa stanjem i konstatovala šta je neophodno unaprijediti u narednom periodu. Uprava policije je svim centrima i odjeljenjima bezbjednosti dostavila instruktivne telegrame sa konkretnim obavezama i mjerama koje je neophodno preduzeti u cilju ispunjavanja međunarodnih obaveza i sprječavanja torture. Ministarstvo unutrašnjih poslova svakog mjeseca sumira promjene stanja kroz izvještaje Unutrašnje kontrole o postupanjima policije. U tim izvještajima sadržan je i plan budućih aktivnosti. Povećana je transparentnost institucija, čime je značajno unaprijeđeno postupanje prema licima lišenim slobode.

Sekretar MUP-a je istakao da, shodno podacima Unutrašnje kontrole, već nekoliko mjeseci nema slučajeva torture i nehumanog ponašanja. Sprovode se obuke za lica koja dolaze u kontakt sa licima lišenim slobode, a određene su i prostorije za odlaganje predmeta iz krivičnih djela, kako se ne bi stekao pogrešan utisak da su to predmeti koji služe za torturu nad pritvorenim licima. U Prihvatilištu za strance već dobri uslovi dodatno su unaprijeđeni i obezbjeđena je prostorija za ispovijedanje vjera.

MUP je napravio Plan aktivnosti za ispunjavanje preporuka Evropskog komiteta i Nacionalnog preventivnog mehanizma. U toku 2015. godine realizovaće aktivnosti na zamjeni rasvjete, kao i na uvođenju sveobuhvatnog video nadzora u pojedinim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, a u narednoj godini planirane su investicije za pojedine pritvorske prostorije. Vjeruje da će nakon toga biti ispoštovane sve preporuke i Evropskog komiteta i Nacionalnog preventivnog mehanizma.

Radovan Ljumović, rukovodilac Odjeljenja za analitiku, unapređenje rada i razvoj policije je saopštio da je Uprava policije, u okviru svojih ovlaštenja, sve preporuke date u Izvještaju za 2013. godinu ispunila, sem onih za koja nijesu imali finansijska sredstva, koja nijesu ni planirana Budžetom, zbog čega je određene preporuke nemoguće realizovati u kratkim rokovima.

Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO "Građanska alijansa" je ocijenio da je Godišnji izvještaj NPM-a za 2014. godinu jako detaljan i prikazuje dobar rad NPM tima koji je prilikom obilazaka obraćao pažnju na sve detalje. U posljednje vrijeme ostvaren je značajan napredak u oblasti zaštite od torture, koji se ogleda u sve manjem broju slučajeva zlostavljanja i nehumanog postupanja, kao i u sve većoj otvorenosti institucija i ustanova. Naveo je i da nevladine organizacije formiraju timove koji po ugledu na NPM obilaze ustanove i razgovaraju sa licima lišenim slobode.

Kao negativno, istakao je činjenicu da Nacionalni preventivni mehanizam nema adekvatne prostorije, što je neprihvatljivo i traje već godinama, pa smatra da se ovo pitanje mora što prije riješiti, čemu podršku može dati i Odbor za ljudska prava i slobode. Konstatovao je da je loše što još uvijek postoje prostorije Uprave policije koje ne ispunjavaju standarde po pitanju površine i kubature, kao i da su pojedini centri i odjeljenja bezbjednosti smješteni u dotrajalim zgradama. Dobro bi bilo da Centar bezbjednosti Podgorica bude model po kojem će se rekonstruisati ostali centri i odjeljenja bezbjednosti. Istakao je potrebu obezbijedivanja prostorija za saslušavanje, jer se to sada radi u kancelarijama inspektora. Iznio je preporuku po kojoj zdravstvena služba u okviru ZIKS-a mora biti u okviru Ministarstva zdravlja, a ne u okviru Ministarstva pravde, jer bi u tom slučaju medicinski radnici bili nezavisni u vršenju svojih dužnosti. Saopštio je da je sve manje prekoračenja ovlaštenja, kao i slučajeva torture, ali da je svakako potrebno sprovesti veći broj obuka. Naveo je primjer u kojem je Savjet za građansku kontrolu rada policije utvrdio da su prekršena prava jednom građaninu time što mu u CB Podgorica nije bilo dozvoljeno da obavijesti člana porodice o lišavanju slobode i naglasio da takve situacije ne bi trebalo da se događaju.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je istakao da je za pohvalu stepen ispunjenosti preporuka Zaštitnika kao Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture, uz napomenu da one preporuke koje nijesu realizovane zahtijevaju veća finansijska sredstva. Ocijenio je da je ostvaren značajan napredak u poboljšanju stanja u ustanovama u kojima su smještena lica lišena slobode, kao i odnosu prema ovim licima. U vezi sa činjenicom da u Zavodu "Komanski most" nijesu vršene obdukcije umrlih lica i Preporukom Zaštitnika, Predsjednik Odbora je ukazao da se medicinski i pravni standardi u pogledu opravdanosti vršenja obdukcije ne poklapaju. Ukoliko je pacijent pod stalnim ljekarskim nadzorom i ima dijagnostifikovanu bolest od koje se zna koliko najduže može živjeti, tada, po medicinskim standardima, ne postoji opravdanost za vršenje obdukcije, dok je po pravnim standardima potrebna.

U završnoj riječi, **Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore Šučko Baković** se saglasio sa mišljenjem Milana Radovića da bi zdravstvena služba ZIKS-a trebalo da bude vezana za Ministarstvo zdravlja, uz konstataciju da su zakonska rješenja značajno unaprijeđena. Ukazao je da je stav Komiteta za prevenciju torture (CPT) i Komiteta Ujedinjenih nacija za borbu protiv torture da je institucijama koje u svojoj nadležnosti osim prevencije torture imaju i druge oblasti ljudskih prava, neophodno obezbijediti poseban prostor kako bi se omogućila anonimnost i tajnost pripreme posjeta i aktivnosti NPM-a. Izrazio je očekivanje da će to biti riješeno, kako je i utvrđeno Akcionim planom Vlade za Poglavlje 23 i 24.

U vezi sa nestandardnim predmetima koje CPT konstatuje u svom Izvještaju za 2013. godinu, Zaštitnik je istakao da nema opravdanja da se oni nalaze u prostorijama u kojima se vrši saslušavanje, jer ovi predmeti moraju biti numerisani i skladišteni u posebnoj prostoriji, za šta nije potreban dodatni novac. Istakao je da nema razloga da ova preporuka ne bude odmah ispunjena i da Vlada, odnosno nadležno Ministarstvo o tome obavijeste Komitet za prevenciju torture. Zaštitnik je saopštio da nije upoznat da se planira mijenjati Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2012. godine, podsjećajući da je Pravilnik upodobljen pojedinim prostorijama koje nijesu ispunjavale uslove u pogledu površine i kubature, a ne propisanim standardima u ovoj oblasti.

Zaštitnik je ocijenio da su komentari Direktora ZIKS-a korektni i prihvatljivi i pohvalio aktivnosti ZIKS-a preduzete na jačanju zdravstvene službe. U vezi sa torturom, saopštio je da ona nikad ne može biti eliminisana u potpunosti, jer postoji i u najdemokratskijim društvima, ali je bitno da nadležne institucije za primjenu zakona, prvenstveno sudovi i tužilaštvo, u skladu sa standardima CPT-a, preduzimaju djelotvorne istrage kada postoje osnovi sumnje da je bilo zlostavljanja. Podsjetio je na stav Evropskog suda za ljudska prava u Strazburu da je u situacijama kada postoji sumnja da je bilo torture, teret dokazivanja na državi koja treba da dokaže da nije bilo torture, odnosno da su preduzete sve mjere da do nje ne dođe ili da se otklone posledice. To mora biti naš budući zadatak i institucije zadužene za primjenu zakona dužne su da tako postupaju, zaključio je Zaštitnik.

Analitičkim pristupom Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu,

komparativnom analizom sa izvještajima Zaštitnika koje je Odbor za ljudska prava i slobode razmatrao u prethodnom periodu i to:

- Posebnim izvještajem o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode (12. oktobar 2011. godine),
- Izvještajem Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore kao Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) o stanju u Istražnom zatvoru Podgorica (6.jun 2013. godine) i
- Godišnjim izvještajem Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. godinu (5. mart 2015. godine),

kontrolnim saslušanjem tadašnjeg direktora Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija, na temu "Aktivnosti ZIKS-a u vezi sa nalazima iz Analitičkog izvještaja Evropske komisije i Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore sadržanim u Konačnom mišljenju br.84/10 od 29. marta 2010. godine (14. jun 2011. godine),

praćenjem realizacije preporuka Zaštitnika i Zaključaka Odbora putem razmatranja, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine, sledećih informacija:

- Informacije o postupanju Uprave policije po Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore datim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2011. godine (6. februar 2013. godine)
- Informacije o realizaciji mjera iz Akcionog plana za unapređenje zatvorskog sistema koju je na zahtjev Odbora, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine, dostavilo Ministarstvo pravde (25.septembar 2015. godine) i
- Informacije o postupanju Uprave policije po Preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore datim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode iz 2011. godine (25. septembar 2013. godine) i

posjetama članova Odbora za ljudska prava i slobode:

- Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija u Spužu (1. novembar 2010. godine),
- Zatvoru u Bijelom Polju (25. februar 2014. godine) i
- Pritvorskoj jedinici Centra bezbjednosti u Podgorici (10. jula 2014. godine),

nedvosmisleno se može zaključiti da je stanje u prostorijama za zadržavanje lica lišenih slobode i u zatvorima značajno poboljšano, kao i odnos službenika prema licima lišenim slobode.

Nadležni državni organi zaduženi za realizaciju preporuka Zaštitnika su, uvažavajući preporuke Ombudsmana, maksimalnim ulaganjem napora i preduzimanjem aktivnosti u velikoj mjeri realizovali preporuke Zaštitnika, izuzev onih za koje su objektivno bili spriječeni- nedostatkom budžetskih sredstava.

Upoređivanjem podataka o stepenu realizacije preporuka sadržanih u Izvještaju za 2014. godinu sa preporukama sadržanim u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode i informacijama o postupanju Uprave policije po preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore, uočena su **određena neslaganja u preporukama** koja mogu biti posledica promjene stanja na terenu ili neažurirane evidencije Zaštitnika o stepenu poštovanja preporuka, što iziskuje i pojašnjenje.

Konkretno,

1) UOČENO: U Izvještaju za 2014. godinu Zaštitnik konstatuje da u CB Podgorica nije ispunjena preporuka Zaštitnika- nije obezbijedena potpuna pokrivenost video nadzorom u dijelu hodnika koji vodi iz garaže prema prostorijama za zadržavanje.

I u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. godinu navodi se da je, između ostalih, i u **CB Podgorica** potrebno obezbijediti **potpunu pokrivenost video nadzorom** ulaznog dijela hodnika koji vodi iz garaže prema prostorijama za zadržavanje,

a u svim prethodnim Izvještajima Zaštitnika i Informacijama UP o postupanju po preporukama Zaštitnika, Zaštitnik nije navodio ovaj problem za CB Podgorica, već se u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode, na strani 21 konstatuje: „*U Područnoj jedinici **Podgorica** video nadzor pokriva prostorije za zadržavanje, ulaz u zgradu i hodnik do prostorija za zadržavanje i u potpunosti odgovara propisanim standardima.*“

Na strani 28 Posebnog izvještaja o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode, Zaštitnik je preporučio Upravi policije da:

„*U područnim jedinicama Bar, Bijelo Polje, Berane, Budva, Herceg Novi i Nikšić, kao i ispostavama Cetinje, Kolašin, Mojkovac, Rožaje i Ulcinj obezbijedi pokrivenost prostorija za zadržavanje (prilaza, hodnika, stepeništa) **sistemom video nadzora po uzoru na Područnu jedinicu Podgorica.***“

2) UOČENO: Na strani 39 Izvještaja za 2014. godinu navodi se da u OB Plav nije obezbijedena potpuna pokrivenost video nadzorom prilaznog hodnika i dijela stepeništa koje vodi do prostorija za zadržavanje, što je prethodno preporučeno u Izvještaju NPM za 2013. godinu,

a na strani 22 Posebnog izvještaja iz 2011. godine se konstatuje: „*U Ispostavi **Plav** video nadzor pokriva prostorije za zadržavanje i kompletan prostor ispred prostorije za dežurstvo i do prostorija za zadržavanje, kao i ispred zgrade.*“ ,

pa je upitno da li jeste ili nije obezbijedena pokrivenost video nadzorom navedenog prostora u OB Plav.

3) UOČENO: Na strani 39 Izvještaja NPM za 2014. godinu navodi se: „*Na osnovu izvršenih **kontrolnih obilazaka** centara i odjeljenja bezbjednosti Uprave policije radi provjere ispunjenosti*

*preporuka Zaštitnika kao NPM-a, datih u Godišnjem izvještaju NPM-a za 2013 godinu, Zaštitnik konstatuje, da od ukupno 9 datih preporuka, ispunjena je jedna (1) preporuka i to **data CB Berane – okrečene su prostorije za zadržavanje.***

Pitanje je **na osnovu čega je Zaštitnik utvrdio da je preporuka ispoštovana** s obzirom da po podacima iz Izvještaja za 2014. godinu (strana 10) tokom 2014. godine nije obilazio CB Berane u okviru redovnih, niti kontrolnih posjeta, a pritom se ne navodi ni da li je od Uprave policije dobio taj podatak.

Takođe, upitno je da li je ovaj podatak sa kašnjenjem registrovan i ažuriran od strane Zaštitnika s obzirom da u Informaciji o postupanju po preporukama Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore koju je Ministarstvo unutrašnjih poslova-Uprava policije **19. jula 2013. godine** dostavila Odboru za ljudska prava i slobode, a koja je razmotrena 25. septembra 2013. navodi: „***U svim prostorijama je u 2012. godini realizovano higijensko krečenje i osvježavanje prostorija masnim neutralnim bojama.***“

Nakon razmatranja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu i veoma sadržajne rasprave Odbor **je jednoglasno** (sa šest glasova „za“) **podržao** Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu i odlučio da predloži Skupštini da, saglasno članu 162 stav 2 Poslovnika Skupštine, usvoji sledeći

ZAKLJUČAK:

1. Prihvata se Godišnji izvještaj Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu.
2. Skupština Crne Gore podržava preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućene: Ministarstvu unutrašnjih poslova-Upravi policije; Ministarstvu unutrašnjih poslova- Upravi policije-Prihvatilištu za strance; Ministarstvu rada i socijalnog staranja-Upravi za zbrinjavanje izbjeglica i Centru za smještaj lica koja traže azil; Ministarstvu rada i socijalnog staranja- Zavodu „Komanski most“, a u vezi sa stanjem u: prostorijama za zadržavanje u organizacionim jedinicama Uprave policije - Ministarstva unutrašnjih poslova; Prihvatilištu za strance u Spužu; Centru za smještaj lica koja traže azil u Crnoj Gori-Spuž i Zavodu „Komanski most“ .
3. Skupština Crne Gore izražava uvjerenje da će se kvalitetnom implementacijom Zakona o izvršenju uslovne osude i kazne rada u javnom interesu i Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti doprinijeti smanjenju zatvorske populacije i prenatrpanosti u zatvorima, kao glavnog dosadašnjeg problema, a na pozitivne pomake ukazuju i podaci po kojima je za razliku od prošle godine kada su izvršene samo tri kazne rada u javnom interesu, ove godine sa izvršenjem počela 79. kazna rada u javnom

interesu, kao i da je u toku potpisivanje 30 ugovora sa pravnim licima koja žele da zaposle osuđena lica koja izdržavaju kaznu zatvora do šest mjeseci.

4. Skupština Crne Gore pohvaljuje aktivnosti Uprave policije Ministarstva unutrašnjih poslova preduzete na poboljšanju uslova i stanja u jedinicama Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode i konstatuje da je stanje značajno poboljšano u odnosu na 2011. godinu, kada je Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore u Posebnom izvještaju o stanju prostorija Uprave policije za zadržavanje lica lišenih slobode uputio Ministarstvu unutrašnjih poslova-Upravi policije 17 preporuka.

Takođe, konstatuje se da je kontinuiranim aktivnostima Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave policije od devet preporuka sadržanih u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. godinu ispunjena jedna preporuka- okrečene su prostorije za zadržavanje u Centru bezbjednosti Berane i djelimično su ispunjene tri preporuke, i to:

- U Odjeljenju bezbjednosti Ulcinj obezbijedeno je redovno održavanje higijene u sanitarnom čvoru;
- U Centru bezbjednosti Kotor i Odjeljenju bezbjednosti Ulcinj obezbijedeno je zaključavanje električnih ormara i
- U Odjeljenju bezbjednosti Danilovgrad djelimično je obezbijedeno prirodno osvjjetljenje.

5. Uvažavajući Plan aktivnosti Ministarstva unutrašnjih poslova za ispunjavanje preporuka Evropskog komiteta i Nacionalnog preventivnog mehanizma i najavu da će se u toku 2015. godine realizovati aktivnosti na zamjeni rasvjete, kao i na uvođenju sveobuhvatnog video nadzora u pojedinim centrima i odjeljenjima bezbjednosti, a u narednoj godini planirane investicije za pojedine pritvorske prostorije, uz razumijevanje za dosadašnju nemogućnost realizacije svih preporuka prouzrokovanu nedostatkom budžetskih sredstava, Skupština Crne Gore poziva Ministarstvo unutrašnjih poslova i Upravu policije da preduzmu mjere u cilju ispunjenja preostalih neispunjenih preporuka Zaštitnika, kojima se ukazuje da je neophodno da:

- Pravilnik o uslovima koje moraju da ispunjavaju prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode („Sl.list CG”, broj 52/2012) upodobe sa standardima CPT-a;
- u CB Bar, Pljevlja i OB Kotor, Plav, Tivat, Ulcinj i Žabljak prostorije za zadržavanje lica lišenih slobode upodobe standardima CPT-a u pogledu površine i dimenzija;
- u CB Berane u prostorijama za zadržavanje ugrade česme za vodu za piće sa umivaonikom;
- u CB Podgorica, Berane, Herceg Novi i Nikšić, OB Žabljak, Ulcinj, Plav i Rožaje obezbijedi potpuna pokrivenost video nadzorom nepokrivenih prostora- prilaz prostorijama za dežurstvo, hodnici, stepeništa i dr, i
- u CB Berane obezbijedi vještačko osvjjetljenje hodnika koji vodi do prostorija za zadržavanje.

6. Skupština Crne Gore pozdravlja aktivnosti Ministarstva pravde i Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija preduzete na ispunjavanju preporuka na unapređenju stanja u Istražnom zatvoru u Podgorici, o čemu svjedoče statistički podaci, jer je kontrolnom

posjetom u decembru 2014. godine utvrđeno da Uprava ZIKS-a od ukupno 31 preporuke, koju je Zaštitnik 2013. godine uputio Ministarstvu pravde-Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija, nije ispunila samo šest.

7. Skupština upućuje pohvale Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija koji je od decembra 2014. godine ispunio još jednu preporuku koja je prethodno bila djelimično realizovana, tako da su u potpunosti ispunjene sledeće preporuke koje se odnose na Istražni zatvor Podgorica:
 - Obezbijeden je neophodan namještaj, kao i potrebne količine posteljine, duška, jastuka i odgovarajući broj utičnica;
 - Obezbijedeni su smještajni uslovi za pritvorenike sa invaliditetom (sanitarni čvor i dr.);
 - Obezbijedeno je adekvatno vještačko osvetljenje u sobama, koje omogućava pritvorenicima da čitaju, kao i u sanitarnim prostorijama;
 - Obezbijedena je adekvatna ventilacija sanitarnih prostorija;
 - Obezbijedeno je funkcionalno i adekvatno sezonsko grijanje soba i samica;
 - U kupatilima je obezbijedeno adekvatno vještačko osvetljenje, ventilacija i sezonsko grijanje;
 - U kupatilima su obezbijedeni svi uslovi za higijensku upotrebu;
 - Obezbijedeno je kupatilo prilagođeno za osobe sa invaliditetom (koja koriste kolica);
 - Unaprijeđen je kvalitet kuvane hrane;
 - Obezbijedeni su higijenski paketi shodno Pravilniku o bližem načinu izvršenja pritvora za sve pritvorenike koji za to imaju potrebe;
 - Prostorija za distribuciju hrane redovno se kreči, redovno se održava higijena i zamjenjuje se dotrajali inventar;
 - Obezbijedeno je higijensko dopremanje hleba;
 - Obezbijedena je odgovarajuća ishrana u skladu sa vjerskim ubjeđenjima;
 - Uvedena je dnevna evidencija medicinske terapije;
 - Uvedena je posebna evidencija zakazanih specijalističkih pregleda u KBC-u, koja sadrži podatke o realizaciji i okolnostima, razlozima za eventualno odlaganje;
 - U stomatološke kartone uvedena je evidencija o datoj anesteziji;
 - Za pritvorenike-pacijente određen i obezbijeden je odgovarajući režim ishrane u skladu sa utvrđenom dijagnozom;
 - U zatvorskom bolničkom stacionaru su obezbijedeni zdravi životni uslovi;
 - O prispjeloj novčanoj pošiljci se odmah obavještava primalac, shodno članu 47 Pravilnika o bližem načinu izvršenja pritvora;
 - Svim pritvorenicima, prilikom prijema u Istražni zatvor, uručuje se primjerak Kućnog reda, na jeziku koji razumiju;
 - Prostorija – prijavnica broj 2 adekvatno je opremljena, i
 - U sobama i samicama upodobljen je broj kreveta prema kvadraturi i standardima Evropskih zatvorskih pravila i odredbama Pravilnika o izvršenju pritvora.
8. Skupština Crne Gore podstiče Ministarstvo pravde-Zavod za izvršenje krivičnih sankcija da preuzmu aktivnosti na realizaciji preostalih šest neispunjenih preporuka Zaštitnika koje se odnose na stanje u Istražnom zatvoru Podgorica i ukazuje na potrebu da se:

- obezbijedi dosljedna primjena Pravilnika o bližem načinu izvršenja pritvora ili njegova izmjena, kako bi se obezbijedili adekvatni uslovi da pritvorenici mogu sami da spremaju hranu;
- obezbijede uslovi za redovno pranje i sušenje veša;
- obezbijede posebne prostorije za ispovijedanje vjere i zadovoljavanje vjerskih potreba pritvorenika;
- ispita eventualni štetni uticaj jonizirajućih zračenja po zdravlje pritvorenika, koje emituju ometači za signal mobilne telefonije;
- za sve pritvorenike obezbijediti propisano trajanje šetnje na otvorenom, od najmanje dva sata dnevno, u prikladnim vremenskim intervalima i
- obezbijede adekvatni uslovi za povjerljiv razgovor pritvorenika sa advokatom.

9. Skupština Crne Gore konstatuje da su Ministarstvo pravde i Zavod za izvršenje krivičnih sankcija, shodno finansijskim mogućnostima, preduzeli aktivnosti i mjere na realizaciji preporuka Nacionalnog preventivnog mehanizma u cilju poboljšanja stanja u Zatvoru za kratke kazne u Podgorici i od šest preporuka upućenih 2013. godine, dvije su ispunjene u potpunosti:

- obezbijedeni su adekvatni uslovi za smještaj lica sa invaliditetom, koja koriste invalidska kolica (soba, sanitarni čvor, kupatilo i dr.) i
- u sobama je upodobljen broj kreveta prema površini shodno odredbama Pravilnika o uslovima koje moraju zadovoljavati prostorije u kojima se smještaju i koje koriste osuđena lica i standardima Evropskih zatvorskih pravila.

Djelimično su ispunjene dvije preporuke:

- da se obezbijedi dovoljan broj ljekara i
- da se obezbijedi potreban broj izvršilaca u službi obezbjeđenja i službi za tretman shodno utvrđenoj sistematizaciji.

10. Skupština ističe važnim da ZIKS u kontinuitetu preduzima aktivnosti na ispunjenju preporuka, o čemu su obaviješteni članovi Odbora za ljudska prava i slobode Dopisom iz juna 2015. godine, u kojem se navodi da je:

- zaposlen još jedan ljekar opšte prakse,
- u toku interni, a u planu je i raspisivanje javnog oglasa za zaposlenje izvršilaca u službi obezbjeđenja i
- u službi za tretman obezbijeden broj izvršilaca shodno sistematizaciji.

Skupština konstatuje da je u vezi sa dvije neispunjene preporuke kojima se zahtijeva da

se:

- obezbijede uslovi za redovno pranje i sušenje veša i
 - obezbijede posebne prostorije za zadovoljavanje vjerskih potreba osuđenih lica,
- u Komentarima Direktora Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija na preporuke Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu, dostavljenim Odboru za ljudska prava i slobode ukazano da je obezbijedena mogućnost da veš predaju na pranje u vešeraj Kazneno popravnog doma Podgorica.

11. Polazeći od preporuka Nacionalnog preventivnog mehanizma u vezi sa stanjem u Kazneno-popravnog domu Spuž, Skupština konstatuje da su preduzete aktivnosti na ispunjenju preporuka, jer:

- je obezbijedena adekvatna ventilacija u samicama za izvršenje disciplinskih mjera;

- u toku 2014. i 2015. godine, izvršena je adaptacija bračnih soba br. 1 i 3, kao i opremanje istih odgovarajućim namještajem;

- Uprava ZIKS-a izradila je projektni zadatak kojim se predviđa rušenje Paviljona A starog preko 50 godina i izgradnja dva nova objekta u kojima bi bilo smješteno prijemno odjeljenje i trpezarija. U toku su radovi na adaptaciji prostorija za zdravstvenu službu, karantin i dnevni boravak. Uprava ZIKS-a će kroz donacije i IPA fondove pokušati da kandiduje ovaj projekat kako bi se uz sredstva iz kapitalnog budžeta pokušala obezbijediti sredstva za izgradnju novog Paviljona A;

- Nadstrešnice u Paviljonu C i zatvoru za žene u potpunosti odgovaraju ljetnjim vremenskim uslovima, a izvršena je nabavka materijala za njihovo produženje kako bi iste bile adaptirane i za zimski period;

- U Sektoru za tretman i Sektoru obezbjeđenja povećan je broj službenika, ali još uvijek nije izvršeno popunjavanje do broja utvrđenog Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta u Ministarstvu pravde-Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija;

- u toku su radovi na izgradnji maloljetničkog zatvora, a očekivanje je da će premještanjem maloljetnika iz F Paviljona isti biti rasterećen, a primjenom Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti tj.formiranjem otvorenog odjeljenja riješiće se problem smještaja u Poluotvorenom odjeljenju, i

- U Paviljonu D, u dvije trećine prostorija ugrađeni su ventilatori, a u toku je postavljanje istih u preostalom dijelu Paviljona, čime će se obezbijediti adekvatna ventilacija sanitarnih čvorova u toaletima i prostorijama u kojima je osuđenim licima omogućeno da sami spremaju hranu.

12. U vezi sa neispunjenim preporukama koje se odnose na Zatvor u Bijelom Polju, na koje Nacionalni preventivni mehanizam ukazuje u Godišnjem izvještaju za 2014. godinu, konstatuje se da je u periodu od kontrolne posjete i sačinjavanja Izvještaja do njegovog razmatranja, realizovano sledeće:

- Disciplinske prostorije su renovirane u potpunosti. Otvoreni su prozori koji daju dovoljno dnevne svjetlosti, svaka prostorija ima parno grijanje, kao i sanitarni čvor;

- U toku su radovi koji se vrše u cilju adaptacije prostorije u kojoj će biti smješten vešeraj;

- U ovoj organizacionoj jedinici, opredijeljene su dvije prostorije za ispovijedanje vjere i zadovoljavanje vjerskih potreba. Radovi su u završnoj fazi;

- U Zatvoru Bijelo Polje određena je prostorija za smještaj maloljetnih lica. 11. juna 2015. godine u ovoj organizacionoj jedinici boravilo je jedno maloljetno lice koje je bilo smješteno u grupnoj sobi sa punoljetnim licima, s obzirom da je Pravilnikom o bližem načinu izvršenja pritvora predviđeno da maloljetno lice ne smije boraviti samo u sobi, i

- U svim spavaonama toaleti su fizički odvojeni.

13. Skupština Crne Gore ohrabruje Ministarstvo pravde-Zavod za izvršenje krivičnih sankcija i Ministarstvo unutrašnjih poslova-Upravu policije da u narednom periodu, shodno raspoloživim finansijskim sredstvima, nastave sa realizacijom preostalih

preporuka Nacionalnog preventivnog mehanizma kako bi se pritvorenim i osuđenim licima obezbijedili što bolji uslovi boravka.

14. Skupština Crne Gore zahtijeva od Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore da prilikom sačinjavanja i podnošenja Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2015. godinu prikaže u kom stepenu su ispoštovane preporuke Zaštitnika sadržane u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu i preostale nerealizovane preporuke iz Godišnjeg izvještaja Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2013. godinu.
15. Skupština Crne Gore će preko nadležnog Odbora za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiti realizaciju preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućenih nadležnim državnim organima, a sadržanih u Godišnjem izvještaju Nacionalnog mehanizma za prevenciju torture za 2014. godinu.

Za izvjestioca Odbora na sjednici Skupštine određen je poslanik Zoran Miljanić, član Odbora.

DRUGA TAČKA- IZVJEŠTAJ „POSTUPANJE POLICIJE SA DJECOM“, koji je Odboru za ljudska prava i sloboda podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore

Zamjenica Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je predstavila Izvještaj “Postupanje policije sa djecom” koji je sačinjen 2014. godine u okviru istraživanja realizovanog uz podršku UNICEF-a. U Instituciji Zaštitnika smatrali su da je neophodno analizirati i provjeriti kapacitete centara bezbjednosti, kao i uslove i načine postupanja prema maloljetnicima od strane službenika centra bezbjednosti, odnosno policije. Upoznala je članove Odbora sa metodologijom izrade Izvještaja, navodeći da su podaci prikupljeni putem: upitnika upućenih centrima/odjeljenjima bezbjednosti i državnim tužilaštvima, organizovanih fokus grupa sa profesionalcima zaduženim za postupanje sa/prema maloljetnicima, razgovora sa maloljetnicima koji borave u Centru za djecu i mlade „Ljubović“ i Zavodu za izvršenje krivičnih sankcija u Podgorici i Bijelom Polju, kao i neposrednim obilaskom svih centara i odjeljenja bezbjednosti na teritoriji Crne Gore.

Navela je da su u istraživanju analizirali kapacitete, policijska ovlašćenja, saradnju sa drugim organima i preventivne aktivnosti koje se preduzimaju u cilju smanjenja maloljetničke delikvencije. Saopštila je da su rezultati istraživanja pokazali veoma nizak stepen kadrovskih kapaciteta centara/odjeljenja bezbjednosti kada su u pitanju specijalizovani službenici za rad sa/prema maloljetnicima, jer je prema dobijenim informacijma na teritoriji Crne Gore svega 28 službenika centara/odjeljenja bezbjednosti specijalizovano za postupanje sa maloljetnicima. Neka odjeljenja bezbjednosti nemaju sistematizacijom predviđene službenike za rad i postupanje sa maloljetnicima ili nemaju specijalizovanog službenika za tu vrstu posla. Najviše inspektora za

maloljetničku delikvenciju ima Centar bezbjednosti Nikšić koji ima pet inspektora, zatim Podgorica i Bijelo Polje po tri, dok Plužine i Šavnik nemaju inspektore za maloljetnike. Osim toga, mnogi službenici koji su prošli obuku za rad i postupanje sa maloljetnim licima i koji su raspoređeni na tim poslovima nemaju to kao jedino zaduženje, već se bave i drugim referatima, pa se postavlja pitanje da li su kapaciteti centara/odjeljenja bezbjednosti dovoljni da se na adekvatan način odgovori svim problemima maloljetničke delikvencije.

Kada je riječ o kadrovskim kapacitetima tužilaštava, rezultati istraživanja ukazuju da je na teritoriji Crne Gore angažovano 26 tužilaca specijalizovanih za maloljetničko pravosuđe. Pojedine opštine (Plav) nemaju tužioca za maloljetnike, dok Podgorica ima pet tužilaca za maloljetnike. Zamjenica Zaštitnika je naglasila da je u periodu od izrade Izvještaja do sada Tužilaštvo obezbijedilo neophodne prostorije za postupanje prema maloljetnicima i tehnički ih opremilo. Navela je da su utvrdili da se sudije i tužioci u postupanju prema maloljetnicima ne oslanjaju dovoljno na stručne službe sastavljene od psihologa, pedagoga, socijalnih radnika koji bi trebalo da im pomognu prilikom postupanja sa djecom.

Saopštila je da centri/odjeljenja bezbjednosti nemaju adekvatne prostorne kapacitete za postupanje i rad sa/prema maloljetnicima, jer su prostorni kapaciteti i opremljenost u većini slučajeva veoma skromni i otežavaju obavljanje redovnih dužnosti službenika. Ukazala je da Centar bezbjednosti Podgorica ima izdvojenu prostoriju za eventualno zadržavanje maloljetnika i lišenje slobode, dok ne posjeduje izdvojenu prostoriju prilagođenu potrebama maloljetnika za rad sa njima, a Centar bezbjednosti Nikšić je izdvojio jednu službenu prostoriju za rad sa maloljetnim licima, ali ista nije opremljena u skladu sa potrebama djece/maloljetnika. Zamjenica Zaštitnika je navela da neki centri/odjeljenja bezbjednosti nemaju "civilna" vozila bez oznaka i obilježja koja bi se koristila za potrebe rada sa maloljetnicima ili ista nemaju na raspolaganju.

Saopštila je da je za pohvalu što službena lica-inspektori za maloljetnike, u skladu sa raspoloživim kapacitetima, prema maloljetnicima postupaju u skladu sa Zakonom. Tokom realizacije istraživanja nijesu utvrdili povredu ili prekoračenje ovlašćenja od strane policije. Kada je u pitanju lišavanje slobode i zadržavanje maloljetnika obilascima je utvrđeno da su u svakom slučaju poštovana zakonska ovlašćenja i međunarodni standardi, te da nije došlo do prekoračenja u zadržavanju ili nepotrebnog zadržavanja maloljetnih lica, ni po kojem osnovu. Obilasci centara/odjeljenja bezbjednosti, kao i uvid u službene knjige i evidencije, su pokazali da policija uredno vodi interne knjige, posjeduje službene zabilješke u svakom predmetu pojedinačno, kao i da ni u jednom slučaju nije primijećeno nezakonito ili bezosnovano zadržavanje maloljetnika u prostorijama policije. Uredne evidencije su za pohvalu, a posebno praksa da se u knjige evidencija zadržanih lica i lica lišenih slobode navodi tačno vrijeme privođenja/lišenja slobode maloljetnika bez obzira na kojem mjestu je lice lišeno slobode. Uvidom u predmete i raspoložive evidencije, zaključeno je da se svako lišavanje slobode i zadržavanje maloljetnika, kao i saslušavanje vrši od strane specijalizovanih službenika za rad sa maloljetnicima i uz obavezno prisustvo roditelja, zakonskog zastupnika ili organa starateljstva što je jedna od glavnih mjera zaštite maloljetnika u ovom procesu.

Zamjenica Zaštitnika je saopštila da se i druge mjere zaštite, kao što je poštovanje prava privatnosti maloljetnika i upoznavanje samog maloljetnika o razlozima njegovog zadržavanja i radnjama koje slijede na jeziku i na način prilagođen i razumljiv maloljetniku u načelu sprovode. Međutim, kada je u pitanju zaštita privatnosti maloljetnika upitno je poštovanje ove mjere zaštite u dijelu objavljivanja policijskih Biltena, jer i pored toga što se objavljuju samo inicijali djeteta, navođenjem ostalih podataka i okolnosti indirektno se može otkriti identitet maloljetnika. Zapazili su da policijski službenici koji su uključeni u postupak prema maloljetniku ne

obavještavaju druge službenike i građane da su dužni da obezbijede pravo na privatnost maloljetnika.

Kada je riječ o pravu na informisanje maloljetnika zbog kojih razloga je zadržan ili lišen slobode i o svim radnjama koje slijede, na način i na jeziku razumljivom za maloljetnika, Zamjenica Zaštitnika je saopštila da su iz razgovora sa policijskim službenicima zaključili da se oni trude da maloljetniku pruže sve neophodne informacije, ali da niko od njih nije posebno edukovan o tome, već se oslanjaju na sopstveni senzibilitet, dok se eksterne pomoći usko specijalizovanih lica ne koriste u dovoljnoj mjeri zbog nedovoljne organizovanosti, nedostupnosti kadra i brzine postupka.

Iako zakonske odredbe obavezuju tužioca da bude uključen od prvog momenta, dok službenici centra/odjeljenja bezbjednosti samo izuzetno preduzimaju radnje i mjere saslušavanja i uzimanja izjava od maloljetnika, u Izvještaju se ukazuje da se može steći utisak da je u praksi obrnuto. Pohvalno je što je u Tužilaštvu obezbijedena hitnost postupka prema maloljetnicima i nema odugovlačenja istog.

Kada su u pitanju obraćanja roditelja koja su se odnosila na bezrazložno i nepotrebno privođenje i zadržavanje maloljetnika, Zamjenica Zaštitnika je navela da Zaštitnik konkretno ni u jednom slučaju nije utvrdio učinjenu povredu od strane pripadnika policije.

U razgovoru sa policijskim službenicima konstatovano je da se svoj djeci obezbjeđuje zdravstvena pomoć/briga, kao i hrana u toku boravka u centru/odjeljenju bezbjednosti uprkos oskudnim raspoloživim materijalnim sredstvima. Takođe, poštuju se pravo na integritet i dostojanstvo djeteta. Djeca su zadovoljna postupanjem policije prema njima, navode da su službenici prema njima uvijek korektni, a kad im je bila neophodna medicinska pomoć, ista je obezbijedena. Kada je riječ o pravu na poštovanje ličnosti, u razgovoru sa djecom predstavnici Institucije Zaštitnika su uočili da djeca nikad dovoljno ne prepoznaju to pravo.

Zamjenica Zaštitnika je saopštila da nijesu mogli utvrditi stepen maloljetničke delikvencije u našem društvu, niti da li je ona u porastu, jer ne postoje jedinstvene i jednoobrazne evidencije. Ne postoje ni kriterijumi na osnovu kojih bi se vodile evidencije, pa se stiče utisak da svaki organ vodi evidencije na svoj način. Dobijeni podaci su pokazali da svi centri/odjeljenja bezbjednosti imaju uredne i veoma precizne evidencije o broju krivičnih i prekršajnih prijava protiv maloljetnih lica, dok vođenje evidencije o ostalim postupanjima prema maloljetnicima nije standardizovano i vodi se na različite načine. Analizom podataka može se zaključiti da se ne vode posebni registri za maloljetnike (djecu) uzrasne dobi do 14 godina starosti koja ne podliježu krivičnoj odgovornosti. Policija nema podatke o djeci svjedocima, žrtvama i oštećenim krivičnim djelom. Kao razlog za nepostojanje tih evidencija navodi se činjenica da prilikom postupanja prema maloljetniku sami službenici nijesu upućeni u kom svojstvu će se dijete/maloljetnik naći u postupku, zbog čega je neophodno aktivno uključivanje tužioca od samog početka prekrivičnog postupka. Saopštila je da ne postoji evidencija o alternativnim mjerama. Zabrinjavajući je podatak iz Osnovnog državnog tužilaštva u Pljevljima, prema kojem je od 66 predmeta u radu za četiri godine, podnešen 41 predlog za izricanje krivične sankcije.

Ukazala je da Uprava policije preduzima brojne preventivne aktivnosti u okviru kojih je realizovala više projekata i akcija usmjerenih na prevenciju maloljetničke delikvencije. Smatra da bi organi lokalne uprave i drugi nadležni organi trebalo da se uključe u većoj mjeri u ove aktivnosti i potrebno je utvrditi strategije i akcione planove za takvo djelovanje. Saradnja je ocijenjena veoma dobrom, posebno između policije i centara za socijalni rad. Takođe, iz policije su ocijenili da je saradnja sa tužilaštvom dobra. Navela je da zabrinjava izostanak saradnje sa obrazovnim ustanovama.

Da bi u potpunosti zaživio koncept restorativne pravde Zaštitnik smatra da je potrebno uložiti dodatne napore i koristiti pomoć svih raspoloživih službi i servisa u cilju pružanja podrške djetetu, reintegraciji djeteta, prevaspitavanju djeteta i zaobilaženju principa represivnog djelovanja.

Zamjenica Zaštitnika je saopštila da je, u cilju unapređenja položaja djece/maloljetnika u sistemu maloljetničkog pravosuđa, Zaštitnik uputio preporuke Ministarstvu unutrašnjih poslova, Vrhovnom državnom tužilaštvu, Ministarstvu pravde i Ministarstvu rada i socijalnog staranja. Preporuke se odnose na povećanje broja službenika koji direktno rade sa djecom/maloljetnicima, poboljšanje i prilagođavanje prostornih kapaciteta, uspostavljanje jedinstvenih i jednoobraznih baza podataka, uključivanje stručnih službi i usko specijalizovanih lica u postupcima prema maloljetnicima i uspostavljanje programa preventivnog djelovanja sa djecom koja ispoljavaju neprihvatljivo ponašanje.

U raspravi su učestvovali: poslanik Zoran Miljanić, Radovan Ljumović, rukovodilac Odjeljenja za analitiku, unapređenje rada i razvoj policije, Miljan Perović, direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija i dr Halil Duković, predsjednik Odbora.

Poslanik Zoran Miljanić je ocijenio da je Izvještaj „Postupanje policije sa djecom“ iscrpan, ali podaci zabrinjavaju iz više razloga. Zabrinjavajućim je ocijenio podatak da ne postoje inspektori za maloljetnike u svim centrima bezbjednosti, navodeći da nije dobro što su u Centru bezbjednosti Podgorica zaposlena samo tri inspektora za maloljetnike, kao i 1988. godine, iako je sada, po njegovoj ocjeni, veći stepen maloljetničke delikvencije. Naglasio je da sa maloljetnicima može obaviti razgovor isključivo policijski službenik koji je za to ovlašćen, bez obzira što i drugi možda posjeduju neophodna znanja i vještine. Naveo je da će zahtijevati precizne podatke o broju inspektora za maloljetnike. Upitao je ko obavlja razgovor sa maloljetnicima u centrima/odjeljenjima bezbjednosti koji nemaju inspektora za maloljetnike. Ne sumnja da većina službenika policije posjeduje adekvatna znanja i vještine, ali nema zakonsku mogućnost da to radi. Nije dobro što ne postoje posebne prostorije za obavljanje razgovora sa maloljetnicima, iako je to zakonska obaveza. Takođe, nije dobro što u svim centrima bezbjednosti nijesu obezbijedena policijska vozila bez oznake za prevoz maloljetnika. Upitao je čija je odgovornost što se u Crnoj Gori ne zna koliki je stepen maloljetničke delikvencije. Smatra da država treba odmah da reaguje, jer je ovo veoma osjetljiva oblast i ako se ne postupa adekvatno prema maloljetnicima, najveći broj njih u periodu punoljetstva može biti uključen u kriminalne aktivnosti. Zbog svega navedenog, smatra da je u najranijoj fazi veoma važno ispravno i zakonito postupati prema maloljetnicima.

Radovan Ljumović, predstavnik Uprave policije je saopštio da je u Godišnjem izvještaju o radu Uprave policije naveden broj krivičnih djela koja su izvršili maloljetnici, kao i procenat tih djela u odnosu na ukupan broj krivičnih djela. Potrebno je ustanoviti sistemski pristup radi rješavanja ovih problema. Maloljetničkoj delikvenciji se pristupa sa posebnim senzibilitetom, a lica koja postupaju sa njima posebno su obučena. Takođe, ima prostora za unapređenje stanja. Uprava policije je jedinstven organ, a samo onaj policijski službenik koji ima ovlašćenja za postupanje prema maloljetnicima, postupa prema njima, u skladu sa Zakonom. Da bi se posao izvršio, nije neophodno da u svakom centru i odjeljenju bezbjednosti postoji inspektor za maloljetnike, jer je u različitim područnim jedinicama problematika različito zastupljena, a stručnjak iz jednog centra/odjeljenja bezbjednosti može poći u drugi da bi završio posao. Posebno je to moguće raditi u onim odjeljenjima bezbjednosti gdje objektivno gledano ove vrste posla nema mnogo. Naglasio je i da policijski službenici koji su zaduženi za postupanje sa maloljetnicima mogu da obavljaju i druge poslove, ali postupanje sa maloljetnicima je prioritet u

njihovom radu. Takođe, istakao je da Uprava policije raspolaže dovoljnim brojem službenih vozila. U Crnoj Gori, prema zvaničnim podacima Tužilaštva, nema rasta kriminala u poslednjih pet godina, već je evidentno smanjenje. U toku 2015. godine pokrenut je postupak unapređenja evidencije koja se vodi, kao i obuka dodatnog broja službenika. U vezi sa Izvještajem Zaštitnika i metodologijom njegove izrade, saopštio je da svaki upitnik i odgovori na te upitnike obično sadrže i subjektivne ocjene.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković smatra da je 28 inspektora za maloljetnike u Crnoj Gori dovoljno s obzirom da Crna Gora nije prostorno velika država, pa radi postupanja sa/prema maloljetniku inspektor može putovati iz jedne opštine u drugu. Posebno nije potreban inspektor u opštinama u kojima je maloljetnička delikvencija u neznatnom stepenu prisutna, što je u skladu i sa preporukama za racionalizaciju broja zaposlenih. Primjera radi, ako u Odjeljenju bezbjednosti Plužine postoji jedan slučaj maloljetničke delikvencije, nije logično da tu radi policijski službenik ovlašćen za postupanje prema maloljetnicima i da tokom cijele godine prima platu, a objektivno posmatrano, nema posla. Važno je samo obezbijediti da sa maloljetnikom postupa isključivo službenik koji je za to ovlašćen. Smatra da bi bilo problematično da je utvrđeno da je u praksi sa maloljetnikom postupao policijski službenik koji nije ovlašćen za to. Dobro je što zvanični podaci ukazuju da nema rasta stope kriminala u Crnoj Gori, jer bi se na osnovu medijskih izvještavanja mogao steći drugačiji utisak.

Poslanik Zoran Miljanić smatra da u svakom centru/odjeljenju bezbjednosti mora da radi makar jedan ovlašćeni službenik za postupanje prema maloljetnicima kako se sa problemima ne bi suočavali maloljetnici, a ni policija. Naglasio je da bi veoma loše bilo kad bi se prekršio Zakon ukoliko prema maloljetniku postupa službenik koji nije ovlašćen za to.

Direktor Zavoda za izvršenje krivičnih sankcija Miljan Perović je istakao da je u cijeloj priči veoma važno ukazati da je u zatvorima u Crnoj Gori trenutno svega osam maloljetnika, osuđenih kaznom maloljetničkog zatvora, od čega je već petoro punoljetno.

Zaštitnik Šučko Baković je potvrdio da je njihov stav da broj službenika policije i tužilaštva zaduženih za postupanje sa maloljetnicima nije dovoljan. Podsjetio je da su u Izvještaju naveli da samo u Odjeljenjima bezbjednosti u Plužinama, Šavniku, Mojkovcu i Andrijevici nema službenika zaduženog za maloljetnike. U slučajevima maloljetničke delikvencije u tim opštinama, prema maloljetnicima ne postupaju drugi policijski službenici, već se po potrebi angažuje službenik zadužen za maloljetnike iz najbližeg centra bezbjednosti. Nije logično da Centar bezbjednosti u Nikšiću ima pet policijskih službenika za maloljetnike, a Centar bezbjednosti u Podgorici tri. Smatra da je za postupanje sa maloljetnicima neophodna uska specijalizacija službenika koji moraju posjedovati posebna znanja, sposobnosti i vještine, jer je Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku utvrđen novi pristup za postupanje prema maloljetnicima, a to je princip restorativne pravde. Naveo je da je u pravosuđu cijelog života i pošto je radio u malom Tužilaštvu bavio se i maloljetnicima i uvijek se prethodnog dana morao pripremati za naredni radni dan. Vođenje intervjua sa djetetom je izuzetno složen i težak posao koji mogu raditi samo veoma senzibilisane osobe. U maloljetničkoj delikvenciji potrebno je djelovati na uzroke, a ne na posledice. Akcenat je na preventivnom djelovanju, a sankcije treba da se primjenjuju kao poslednja mjera. U sastavljanju upitnika uvijek ima subjektivnog stava, a odgovore koje su dobili od nadležnih organa, smatraju relevantnim za ovo istraživanje koje je veoma ozbiljno. Bitno je da službenici policije i tužilaštva zaduženi za postupanje prema maloljetnicima ne budu opterećeni drugim poslovima. Nekada je bio drugačiji pristup maloljetničkom pravosuđu, pa su tužioci za maloljetnike sporo napredovali u karijeri, jer

se nijesu bavili „ozbiljnim kriminalcima“. Sada je sasvim drugačiji pristup i mora se preventivno djelovati. Napredak postoji, ali i prostora za dalje poboljšanje stanja.

Usled nedostatka kvoruma neophodnog za glasanje, izjašnjavanje o Izvještaju „Postupanje policije sa djecom“ i donošenje Zaključka odloženo je za narednu sjednicu.

TREĆA TAČKA- INFORMACIJE O AKTIVNOSTIMA I MJERAMA PREDUZETIM U CILJU POBOLJŠANJA POLOŽAJA PRIPADNIKA LGBT POPULACIJE

- a) **Informacija Uprave policije u vezi sa napadima na članove i aktiviste LGBT zajednice i preduzimanju mjera u cilju zaštite njihove bezbjednosti i**
- b) **Informacija Ministarstva za ljudska i manjinska prava o mjerama i radnjama u cilju promjene svijesti javnosti u vezi sa zabranom diskriminacije i osposobljavanju policije, tužilaca i sudija sa**

Informacijom sa sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode, dr Halila Dukovića sa izvršnim direktorom NVO „LGBT Forum Progres“, Stevanom Milivojevićem, održanog 22. decembra 2014. godine

Blanka Radošević-Marović, generalna direktorica Direktorata za unapređenje i zaštitu ljudskih i manjinskih prava je saopštila da je Vlada Crne Gore preduzela set politika i mjera u cilju zaštite prava LGBT osoba. Takođe, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava realizuje niz mjera u cilju promjene svijesti javnosti radi zabrane diskriminacije i povećanja vidljivosti pripadnika LGBT populacije u društvu. Za postizanje rezultata u ovoj oblasti potrebno je duže vrijeme i sistemski pristup rješavanju problema. Patrijarhalni sistem vrijednosti i konzervativno shvatanje morala značajno usporavaju procese prihvatanja osoba drugačije seksualne orijentacije u Crnoj Gori. Ukazala je da je 2012. formiran Savjet za zaštitu od diskriminacije na čijem čelu je bio Predsjednik Vlade, a sada je Ministar vanjskih poslova i evropskih integracija, dok u radu Savjeta učestvuju resorni ministri i predstavnici civilnog društva. Savjet se bavi aktuelnim i sistemskim problemima diskriminacije i naglašava ključnu ulogu na suzbijanju svih oblika diskriminacije i afirmaciji antidiskriminacione politike u Crnoj Gori. Od 11 sjednica Savjeta, na nekoliko njih LGBT problematika je posebno tretirana.

Podsjetila je da Vlada Crne Gore, a posebno Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u kontinuitetu već pet godina sprovodi aktivnosti na realizaciji godišnjih ciklusa edukacija i promocija antidiskriminatornog ponašanja i prakse, putem kojih su osposobljeni brojni zaposleni u državnoj upravi i upravi lokalnih zajednica, nosioci pravosudnih funkcija i zaposleni u drugim nezavisnim organima za zaštitu ljudskih prava, te ostalim organima i institucijama koji dolaze u kontakt sa slučajevima diskriminacije. Istakla je da su realizovane obuke sudija, tužilaca, policijskih službenika, branitelja ljudskih prava i državnih službenika, kao i da je 2013. godine u Podgorici održana obuka policije na temu LGBT prava i primjene policijskih ovlašćenja prema ovim osobama. Ove godine realizuje se edukacija za predstavnike Državnog tužilaštva, kroz ciklus od pet seminara. U godišnjim ciklusima nijesu u mogućnosti da obuhvate veliki broj lica, ali zato edukacije sprovode svake godine.

Takođe, aktivno rade na podizanju nivoa svijesti među opštom populacijom putem redovnog sprovođenja obuka u cilju unapređenja njihovog znanja i senzitivnosti u pogledu zaštite i poštovanja LGBT prava. Ukazala je na važnost obuka realizovanih uz podršku TAIEX-a

i IPA projekata. Putem TAIEX-ovih obuka doprinosi se usklađivanju našeg zakonodavstva sa propisima Evropske unije i međunarodnim standardima. Saopštila je da je Strategijom utvrđen i projekat učenja o različitim iskustvima o registrovanom partnerstvu kako bi se definisao model koji će najbolje odgovarati našem društvu. Urađen je Nacrt komparativne analize registrovanog partnerstva kao modela uređenja istopolnih zajednica u zemljama članicama Evropske unije (Holandija, Danska, Norveška, Njemačka i Francuska), kao i da ove godine planiraju uraditi analizu propisa u Sloveniji i Hrvatskoj, kako bi u narednoj godini mogli pripremiti Predlog zakona o registrovanom partnerstvu.

Kako bi se nastavila politika pokrenuta „Strategijom za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba 2013-2018“ realizuju se godišnji akcioni planovi kojima se preduzimaju brojne aktivnosti i mjere u oblastima: ljudskih prava LGBT osoba, obrazovanja, kulture, bezbjednosti, sprovođenja zakona, zdravstvene zaštite, medija, sporta, ekonomskog rasta, turizma i međunarodne politike.

Posebno je istakla mjere iz Akcionog plana za sprovođenje Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBT osoba za 2015. godinu, a koje su u nadležnosti Ministarstva za ljudska i manjinska prava, i to: jačanje kapaciteta i promovisanje antidiskriminatornog ponašanja kroz vođenje seminara i edukacija prema utvrđenom planu koji se realizuje godišnje, priprema i publikovanje štampanih materijala kojima se promoviše tolerancija i zaštita osnovnih prava LGBT osoba i medijske kampanje posvećene zabrani diskriminacije najranjivijih društvenih grupa. Takva kampanja treba da počne ovih dana i trajaće do kraja 2015. godine.

Navela je da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava sa osam opština potpisalo Memorandume o razumijevanju o mjerama u borbi protiv diskriminacije po osnovu seksualne orijentacije ili rodnog identiteta i promociji tolerancije prema LGBT osobama.

Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova je predstavio podatke Uprave policije u vezi sa napadima na članove i aktiviste LGBT zajednice i preduzimanju mjera u cilju zaštite njihove bezbjednosti. Naveo je da je službenicima Uprave policije tokom 2014. godine prijavljen 21 događaj u kojima su podnosioci prijave bili pripadnici LGBT zajednice. Od ovog 21 događaja, 20 je prijavljeno Centru bezbjednosti Podgorica, dok je jedan događaj prijavljen Odjeljenju bezbjednosti Tivat. Od 20 događaja prijavljenih CB Podgorica, jedan je proslijeđen na rad CB Nikšić zbog nadležnosti.

S tim u vezi, policijski službenici su nadležnim tužiocima podnijeli dvije krivične prijave protiv dva lica, zbog osnovane sumnje da su počinila krivična djela nasilničko ponašanje i ugrožavanje sigurnosti (Podgorica i Nikšić), kao i tri zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka protiv tri osobe, zbog ukupno šest prekršaja iz Zakonu o javnom redu i miru (fizički napad, vrijeđanje i ugrožavanje) u Podgorici. Upućena je i zamolnica za međunarodnu pravnu pomoć u jednom predmetu (Podgorica), dok je određen broj predmeta u radu. Saradnja Uprave policije sa pripadnicima LGBT populacije u dosadašnjem periodu je na primjermom nivou.

Posebno je istakao da su u Crnoj Gori uspješno održane tri povorke ponosa koje su obezbjeđivali pripadnici Uprave policije i naglasio da je Povorka ponosa u Podgorici, 2. novembra 2014. godine održana bez ijednog slučaja narušavanja javnog reda i mira, zahvaljujući profesionalnom postupanja policijskih službenika. U vezi sa prethodno održanim povorkama ponosa, u Budvi i Podgorici 2013. godine, podsjetio je da je Uprava policije MUP-a preduzela sve zakonom propisane aktivnosti i dala najveći profesionalni doprinos da se održe na bezbjedan način. Na štabu formiranom za te događaje saradnjom sa svim nadležnim organima odmah su donosili odluke.

Istakao je da je zalaganje crnogorske policije na zaštiti LGBT prava odmah prepoznato od strane relevantnih međunarodnih organizacija i mreža koje se bave zaštitom prava LGBT osoba, pa je Uprava policije bila prva policijska organizacija koja je dobila nagradu „Prijatelj pravde – nagrada za 2011. godinu“, koju dodjeljuje Konferencija „Pravda na Balkanu – jednakost za seksualne manjine“. Istakao je da je time potvrđeno da je Uprava policije lider u regionu kad je u pitanju saradnja sa LGBT zajednicom. Saopštio je da Uprava policije preko šest godina aktivno saraduje sa LGBT zajednicom i da službenici crnogorske policije, u radu i djelovanju, u okviru svojih nadležnosti, sa posebnim senzibilitetom pristupaju zaštiti prava LGBT osoba. Saopštio je da imaju saradnju sa rukovodstvom dva centra za LGBT osobe i dnevno obezbjeđuju te objekte.

U raspravi su učestvovali: predsjednik Odbora dr Halil Duković i zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore mr Siniša Bjeković.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode je zaključio da su policijski službenici sve profesionalniji u svom postupanju što zaslužuje pohvale. Posebno je ohrabrujuće što je više povorki ponosa uspješno obezbijeđeno od strane policije za šta su dobili posebne pohvale, iako bi najbolje bilo da su iste organizovane bez obezbjeđenja, što u tradicionalnom crnogorskom društvu još nije moguće. Najteže je promijeniti svijest građana za šta je potrebno mnogo više vremena.

Mr Siniša Bjeković, zamjenik Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore je saopštio da se LGBT organizacije sada ne bave samo prijavljivanjem, već aktivno učestvuju u sudskom postupku za zaštitu od nasilja. Jedna od prvih aktivnosti nakon njegovog stupanja na funkciju Zamjenika Zaštitnika bilo je organizovanje sastanka u Upravi policije kojem su prisustvovali i predstavnici Komunalne policije, imajući u vidu potrebu zajedničkog djelovanja svih nadležnih institucija. Naveo je da je postojao određen period stagnacije odnosa između Uprave policije i LGBT organizacija, što je aktivirano od tog sastanka kada su kreirani timovi povjerenja. Saopštio je da je od početka 2015. godine do sada Zaštitniku podnesena samo jedna pritužba koja se tiče LGBT organizacija. Podsjetio je da već postoji jedna prvostepena presuda u krivičnom postupku u ovoj oblasti koja je izazvala dosta podozrenja i različita tumačenja oko toga da li je tri mjeseca kazne malo ili mnogo. Mišljenja je da je važno preduzimati preventivne aktivnosti na organizaciji naredne Povorka ponosa, najavljene za 18. oktobar 2015. godine.

Članovi Odbora za ljudska prava i slobode su se upoznali sa Informacijom sa sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Halila Dukovića sa izvršnim direktorom NVO „LGBT Forum Progres“, Stevanom Milivojevićem, održanog 22. decembra 2014. godine.

Odlučeno je da Informacija, u skladu sa uobičajenom praksom, bude sastavni dio Zapisnika sa ove sjednice.

Usled nedostatka kvoruma neophodnog za glasanje, izjašnjavanje i donošenje zaključaka povodom predmetnih Informacija odloženo je za narednu sjednicu.

ČETVRTA TAČKA- IZVJEŠTAJ O SPROVOĐENJU STRATEGIJE ZA POBOLJŠANJE POLOŽAJA ROMA I EGIPĆANA U CRNOJ GORI 2012-2016. U 2014. GODINI, S AKCIONIM PLANOM ZA 2015. GODINU

Leon Gjokaj, direktor Direktorata za unapređenje i zaštitu prava manjinskih naroda u Ministarstvu za ljudska i manjinska prava predstavio je Izvještaj o sprovođenju Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016 za 2014. godinu sa Akcionim

planom za 2015. godinu. Saopštio je da praćenje sprovođenja Strategije vrši Komisija koju čine predstavnici institucija koje su prepoznate Strategijom i Akcionim planom kao nosioci pojedinih aktivnosti, kao i predstavnici Romskog savjeta u Crnoj Gori i romskih i egipćanskih nevladinih organizacija. Gjakaj je sa zadovoljstvom konstatovao da su u svim oblastima koje su prepoznate ovom Strategijom zapaženi vidljivi pomaci, ali postoji još prostora za unapređenje, u smislu smanjenja razlika između romske i neromske populacije u Crnoj Gori. Istakao je napredak po pitanju rješavanja pravnog statusa i naveo podatak da je podnešeno 14.010 zahtjeva za rješavanje pravnog statusa, od kojih je riješeno 11.041, a na kraju 2014. godine bilo je 2969 zahtjeva u postupku. Svake godine bilježi se porast romske i egipćanske djece koja su uključena u obrazovanje, a kojoj su obezbijedeni besplatni udžbenici i nastavna sredstva, dok su za srednjoškolce i studente obezbijedene stipendije. Gjakaj je ocijenio da je u oblasti zapošljavanja neophodno sprovesti još aktivnosti u cilju daljeg napretka, iako postoje konkretni pomaci, jer sada u Crnoj Gori ne postoji nijedan pripadnik RE populacije koji je završio visoku školu, a da je nezaposlen. U periodu od 1. januara 2014. godine do 31. decembra 2014. godine u programe aktivne politike zapošljavanja uključeno je 46 lica, od čega 17 žena, odnosno 36,95 % od ukupnog broja. Sistemom zdravstvene zaštite obuhvaćen je veliki broj pripadnika RE populacije, pogotovo djece. Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, u saradnji sa domovima zdravlja, organizovalo je nekoliko akcija-besplatnih specijalističkih pregleda, kao što je besplatno snimanje pluća i ultrazvuk grudi za Romkinje iz Nikšića. Ministarstvo tradicionalno obilježava 8. april, Svjetski dan Roma, a prošle godine prvi put je obilježen Svjetski dan romskog jezika, 5. novembar. Gjakaj je informisao da će uskoro biti objavljen romski rječnik.

U raspravi su učestvovali: dr Halil Duković, Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO "Građanska alijansa" i Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je ocijenio posebno pohvalnim aktivnosti realizovane u oblasti obrazovanja RE populacije. Naveo je da je od ukupno 1.326 pripadnika ove populacije koji su po podacima od 31. decembra 2014. godine bili na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, približno njih 95 % bez zanimanja i stručne spreme. Ohrabrujuće je što se sve veći broj pripadnika RE populacije uključuje u sistem srednjoškolskog i visokog obrazovanja. Zabrinjavajuće je da Romi i dalje u značajnom procentu napuštaju školu, posebno ženska djeca. Podsjetio je da po podacima iz Informacije Ministarstva za ljudska i manjinska prava u državnim organima i organima državne uprave rade samo dva lica iz ove populacije. Smatra da je značajan dio problema sa kojima se suočava RE populacija vezan za njihovu tradiciju. Međutim, postoji sve veći broj nevladinih organizacija koje se bave ovom problematikom, a takođe Romski savjet sprovodi određene aktivnosti. Predsjednik Odbora očekuje dalje poboljšanje stanja u oblasti obrazovanja romske i egipćanske populacije, kao i po pitanju prijevremenog stupanja u brak, koje se ponekad čak graniči sa trgovinom ljudi. Istakao je da se značajne aktivnosti preduzimaju na rješavanju stambenih potreba pripadnika romske populacije.

Milan Radović, koordinator Programa ljudskih prava u NVO "Građanska alijansa" je saopštio da napredak u ovoj oblasti jeste evidentan, ali da su istovremeno postali vidljivi i neki novi problemi sa kojima se romska i egipćanska populacija svakodnevno suočava. Podsjetio je da su prilikom izmjena izbornog zakonodavstva predlagali da se u cilju potpunije inkluzije Roma stvore uslovi za formiranje romske političke partije. Smatra da su najveći naponi uloženi u oblasti obrazovanja, o čemu svjedoče statistički podaci, ali i dalje postoji visok procenat napuštanja škola, pogotovo od strane djevojčica koje stupaju u prijevremene brakove, što predstavlja poseban problem. Takođe, nedovoljan broj romske djece je uključen u predškolsko

obrazovanje. Ocijenio je da je trenutna zastupljenost Roma i Egipćana u državnim organima i organima državne uprave izuzetno mala, što je neprihvatljivo. Radović je naveo da u oblasti zapošljavanja pripadnika RE populacije, u praksi postoje primjeri koji veoma loše utiču na njihovu motivaciju, kao što je činjenica da većini Roma koji završe srednju školu kao jedina mogućnost preostaje da rade u JP "Komunalne usluge". Na taj način se pripadnici RE populacije demotiviraju da nastave dalje školovanje. Uputio je kritiku na politiku Fonda za manjine i ocijenio da se onima koji imaju najviše problema dodjeljuje najmanji iznos sredstava, što je potrebno mijenjati. Na ovu primjedbu Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode je prokomentarisao da Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o manjinskim pravima i slobodama, koji se u značajnom dijelu odnosio na Fond za manjine, nedavno nije dobio potrebnu većinu na plenumu.

Dragan Pejanović, sekretar Ministarstva unutrašnjih poslova, istakao je da Ministarstvo redovno radi na ispunjavanju obaveza iz Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016. Saopštio je da su tokom određenog perioda prikazivani nerealni podaci o broju lica bez državljanstva. Naveo je da je u periodu od septembra do novembra 2014. godine sprovedena kampanja za lica koja nemaju državljanstvo, a na Javni poziv prijavljeno je 486 lica. U toku je izrada analize sa preporukama tim licima i istakao da nijedno lice ne može ostati bez državljanstva ukoliko dokaže da nema pristup nekom drugom državljanstvu. Rok za izradu ove analize je III kvartal 2015. godine. Pejanović je naglasio da se romska djeca često rađaju van zdravstvenih ustanova, što predstavlja problem. Takođe, problem su prijevremeni brakovi maloljetnica romske populacije i ugovoreni brakovi. Kako bi romska djeca naknadno bila upisana u matični registar rođenih, sprovode se edukacije u cilju podizanja svijesti o potrebi prijave rođenja.

Sekretar MUP-a je naveo da su od početka primjene Zakona o strancima do prošlog mjeseca raseljena i interno-raseljena lica podnijela ukupno 14.022 zahtjeva za dobijanje stalnog nastanjenja ili privremenog boravka, a od tog broja riješeno je 11.523 zahtjeva, dok je za 2499 zahtjeva postupak u toku. Od 2009. do 2015. godine podnijeto je 4.673 zahtjeva raseljenih lica za odobravanje stalnog nastanjenja, a većina ovih zahtjeva je riješena. 7906 interno raseljenih lica je podnijelo zahtjev za odobrenje stalnog nastanjenja, veliki broj ovih zahtjeva je riješen, a za oko 1000 postupak je u toku. Raseljena lica su podnijela 300 zahtjeva za odobrenje privremenog boravka do tri godine, 223 zahtjeva je riješeno, dok je za 77 zahtjeva postupak u toku. Ministarstvo unutrašnjih poslova, u saradnji sa nadležnim organima Republike Kosovo, sprovodi posebne aktivnosti na prikupljanju biometrijskih podataka, u cilju obezbijedivanja ličnih dokumenata za ova lica. Prema posljednjim podacima MUP-a, treba da se obezbijede dokumenta za još oko 1000 lica.

U završnoj riječi, Leon Gjokaj je saopštio da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava prošle godine potpisalo Memorandum o saradnji sa Centrom za romske inicijative, u cilju borbe protiv ranih i prisilnih brakova. Sprovode se kampanje u borbi protiv dječijih i prisilnih brakova, koje ujedno imaju za cilj povećanje broja djece koja se upisuju u škole. Naveo je da je u određenom broju slučajeva razlog napuštanja škole od strane romske djece iseljavanje njihovih porodica iz Crne Gore, zbog čega se stiče utisak o povećanom broju djece koja napuštaju školu. Naglasio je da su za romsku i egipćansku djecu koja pokazuju dobre rezultate u obrazovanju obezbijedena besplatna ljetovanja i zimovanja, kao i kampovi za učenje romskog jezika i upoznavanje sa romskom kulturom.

Usled nedostatka kvoruma neophodnog za glasanje, izjašnjanje i donošenje zaključaka povodom Izveštaja o sprovođenju Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016 za 2014. godinu sa Akcionim planom za 2015. godinu odloženo je za narednu sjednicu.

PETA TAČKA- INFORMACIJA O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, DOC. DR SRĐE POPOVIĆA NA TREĆEM MEĐUNARODNOM MINISTARSKOM IDAHO FORUMU 2015 POD NAZIVOM „OKONČANJE NASILJA I ZLOČINA IZ MRŽNJE“, održanom od 10. do 12. maja 2015. godine u Budvi

Članovi Odbora za ljudska prava i slobode su se upoznali sa Informacijom o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode, doc. dr Srđe Popovića na Trećem međunarodnom ministarskom IDAHO forumu 2015 pod nazivom “Okončanje nasilja i zločina iz mržnje”, održanom od 10. do 12. maja 2015. godine u Budvi.

Odlučeno je da Informacija, u skladu sa uobičajenom praksom, bude sastavni dio Zapisnika sa ove sjednice.

ŠESTA TAČKA- INFORMACIJA SA SASTANKA ZAMJENICE PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR LJILJANE ĐURAŠKOVIĆ SA PREDSTAVNICAMA AMERIČKE NVO „ZASTUPNICI LJUDSKIH PRAVA“ I NVO „CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA“, održanog 10. jula 2015. godine

Članovi Odbora za ljudska prava i slobode su jednoglasno (šest glasova “za”) usvojili Informaciju sa sastanka zamjenice predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Ljiljane Đurašković sa predstavnicama američke NVO “Zastupnici ljudskih prava” i NVO “Centar za ženska prava”, održanog 10. jula 2015. godine.

Odlučeno je da Informacija, u skladu sa uobičajenom praksom, bude sastavni dio Zapisnika sa ove sjednice.

SEDMA TAČKA- TEKUĆA PITANJA

U okviru ove tačke Dnevnog reda poslanici nijesu imali predloge i teme o kojima bi se vodila rasprava.

Sjednica je završena u 15 sati i 20 minuta.

Na 56. sjednici, održanoj 28. jula 2015. godine članovi Odbora za ljudska prava i slobode su se izjasnili o drugoj, trećoj i četvrtoj tački Dnevnog reda 52. sjednice o kojima je rasprava završena 20. jula 2015. godine.

Povodom razmatranja Izvještaja "Postupanje policije sa djecom", Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Odbor za ljudska prava i slobode prihvata Izvještaj „Postupanje policije sa djecom“ koji je podnio Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

2. Odbor za ljudska prava i slobode podržava sledeće Preporuke Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore upućene nadležnim državnim organima i smatra da je u cilju unapređenja položaja djece/maloljetnika u sistemu maloljetničkog pravosuđa, neophodno da:

Ministarstvo unutrašnjih poslova

- Obezbijedi kontinuirane edukacije o postupanju sa djecom/maloljetnicima za sve službenike koji neposredno ili posredno rade sa maloljetnicima/djecom;
- Obezbijedi kontinuiranu i koordiniranu sektorsku saradnju u okviru centara/odjeljenja bezbjednosti u cilju sveobuhvatnog i analitičkog pristupa u radu prema/sa djeci/maloljetnicima;
- Obezbijedi i prilagodi prostorije u svim centrima/odjeljenjima bezbjednosti za rad sa/prema maloljetnicima/djeci u skladu sa preporučenim međunarodnim standardima;
- Obezbijedi neophodan broj službenih vozila prilagođenih potrebama maloljetnika, a u skladu sa međunarodnim standardima;
- Uspostavi jedinstvene i jednoobrazne evidencije o postupanju prema djeci/maloljetnicima koji imaju svojstvo učinioca krivičnog djela ili prekršaja, svjedoka, žrtve ili oštećenog;
- Preduzme radnje i mjere na izradi planskih dokumenata u cilju preventivnog djelovanja u skladu sa potrebama lokalne sredine;
- Obezbijedi donošenje i propisivanje podzakonskog akta koji bi na bliži način uredio postupanje predstavnika centara/odjeljenja bezbjednosti prema djeci/maloljetnicima.

Vrhovno državno tužilaštvo

- Preduzme radnje i mjere na ažuriranju evidencija državnih tužilaštava o djeci/maloljetnicima koja su u sistemu maloljetničkog pravosuđa;
- Obezbijedi uključivanje stručnih službi i usko specijalizovanih lica u postupcima sa/prema djeci/maloljetnicima.

Ministarstvo pravde

- Preduzme radnje i mjere na uspostavljanju jedinstvene baze podataka o svim postupanjima sa/prema djeci/maloljetnicima koja su u sistemu maloljetničkog pravosuđa i da obezbijedi efikasan protok informacija između svih nadležnih organa;
- Preduzme radnje na informisanju svih subjekata (sudija, tužilaca, policijaca i dr.) koji su uključeni u postupke prema/sa djecom/maloljetnicima o neophodnosti korištenja usluga stručnih službi prilikom rada sa djecom/maloljetnicima;
- Preduzme radnje i mjere na nastavljanju kontinuiranih edukacija državnih tužilaca za maloljetnike o maloljetničkom pravosuđu i načinima postupanja sa djecom/maloljetnicima u cilju efikasnih sprovođenja postupaka u skladu sa principima restoratorne pravde;
- Obezbijedi neophodne uslove za efikasno primjenjivanje alternativnih mjera u cilju skretanja postupka i izbjegavanja redovnog sudskog postupka prema maloljetnicima;
- Obezbijedi dovoljan broj tužilaca za maloljetnike i dovoljan broj usko specijalizovanih lica za rad i postupanje sa maloljetnicima u okviru stručnih službi, formiranih pri sudovima.

Ministarstvo unutrašnjih poslova i Ministarstvo pravde

- Preduzmu radnje i mjere u cilju ostvarivanja koordinirane saradnje u dijelu postupanja sa/prema maloljetnicima u okviru maloljetničkog pravosuđa

Ministarstvo pravde i Ministarstvo rada i socijalnog staranja

- Preduzmu radnje i mjere na osmišljavanju pravaca djelovanja i postupanja sa/prema djeci starosne dobi do 14 godina koja ne podliježu krivičnoj odgovornosti, a pokazuju određene promjene u ponašanju, u cilju sprečavanja razvijanja delikventnog ponašanja.

3. Nakon učešća u raspravi predstavnika Uprave policije i Direktora ZIKS-a, osporene su pojedine preporuke Zaštitnika, te s toga Odbor ne podržava preporuke upućene Ministarstvu unutrašnjih poslova kojima Zaštitnik preporučuje da Ministarstvo preduzme mjere i radnje na povećanju broja službenika koji rade direktno sa djecom/maloljetnicima i da aktima o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji predvidi radna mjesta službenika za rad sa maloljetnim licima u svim centrima/odjeljenjima bezbjednosti, iz razloga što je na sjednici Odbora ocijenjeno da nije neophodno da u svakom centru i odjeljenju bezbjednosti postoji inspektor za maloljetnike, jer je u pojedinim područnim jedinicama ova problematika neznatno zastupljena, pa stručnjak iz njemu najbližeg centra/odjeljenja bezbjednosti može poći da završi posao.

Ocijenjeno je da je 28 inspektora za maloljetnike u Crnoj Gori dovoljno s obzirom da Crna Gora nije prostorno velika država, pa radi postupanja sa/prema maloljetniku inspektor može putovati iz jedne opštine u drugu, što je u skladu i sa preporukama o racionalizaciji broja zaposlenih.

Važno je obezbijediti da u Upravi policije, kao jedinstvenom organu, samo onaj policijski službenik koji ima ovlaštenja za postupanje prema maloljetnicima, postupa prema njima, u skladu sa Zakonom, kako je i do sada u praksi bilo.

4. Na osnovu informacija saopštenih na sjednici Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da su nadležni državni organi već preduzeli određene aktivnosti na ispunjenju preporuka Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, jer su u osnovnim državnim tužilaštvima

obezbijedene izdvojene i prilagođene prostorije za rad sa maloljetnicima i iste tehnički opremljene.

5. Odbor za ljudska prava i slobode izražava zadovoljstvo činjenicom da zvanični podaci ukazuju da u Crnoj Gori u poslednjih pet godina nema rasta stope kriminala. Takođe i zbog podatka da je u zatvorima u Crnoj Gori trenutno svega osam maloljetnika, osuđenih kaznom maloljetničkog zatvora, od čega je već petoro punoljetno.

Odbor smatra da je bilo neophodno da Zaštitnik ljudskih prava i sloboda Crne Gore prilikom sprovođenja istraživanja i sačinjavanja Izvještaja o postupanju policije sa djecom uzme u razmatranje i ove zvanične podatke, sadržane u Godišnjem izvještaju o radu Uprave policije u kojem je naveden broj krivičnih djela koja su izvršili maloljetnici, kao i procenat tih djela u odnosu na ukupan broj krivičnih djela, kako Izvještaj Zaštitnik ne bi sačinjavao samo na osnovu upitnika koji najčešće sadrže subjektivne ocjene.

6. Odbor ohrabruje nadležne državne organe, da u skladu sa finansijskim sredstvima kojima raspolažu, preduzmu mjere i aktivnosti na realizaciji preporuka Zaštitnika koje je Odbor podržao svojim Zaključkom, radi unapređenja položaja djece/maloljetnika u sistemu maloljetničkog pravosuđa, u skladu sa Zakonom o postupanju prema maloljetnicima u krivičnom postupku i relevantnim međunarodnim dokumentima kojima je regulisana ova oblast.
7. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore dostaviće Zaključak Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Ministarstvu unutrašnjih poslova, Ministarstvu pravde, Ministarstvu rada i socijalnog staranja, Vrhovnom državnom tužilaštvu i Zaštitniku ljudskih prava i sloboda Crne Gore.

Povodom razmatranja Informacije Ministarstva za ljudska i manjinska prava o mjerama i radnjama u cilju promjene svijesti javnosti u vezi sa zabranom diskriminacije i osposobljavanju policije, tužilaca i sudija i Informacije Uprave policije u vezi sa napadima na članove i aktiviste LGBT zajednice i preduzimanju mjera u cilju zaštite njihove bezbjednosti, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Na osnovu podataka sadržanih u Informaciji Ministarstva za ljudska i manjinska prava o mjerama i radnjama u cilju promjene svijesti javnosti u vezi sa zabranom diskriminacije i osposobljavanju policije, tužilaca i sudija i Informaciji Uprave policije u vezi sa napadima na članove i aktiviste LGBT zajednice i preduzimanju mjera u cilju zaštite njihove bezbjednosti, dostavljenim na zahtjev Odbora, u skladu sa članom 68 Poslovnika Skupštine i rasprave na sjednici, Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da su Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Uprava policije Ministarstva unutrašnjih poslova u prethodnom periodu preduzeli brojne aktivnosti na promociji, zaštiti, afirmaciji prava pripadnika LGBT populacije, kao i na rješavanju slučajeva napada na članove i aktiviste LGBT zajednice i na zaštiti njihove bezbjednosti.

2. Polazeći od ocjene da crnogorsko društvo njeguje patrijarhalni sistem vrijednosti i konzervativno shvatanje morala i da je najteže promijeniti svijest građana, Odbor smatra važnim sprovođenje edukacija i kampanja o zabrani diskriminacije i povećanju vidljivosti pripadnika LGBT populacije u društvu, te podstiče Ministarstvo za ljudska i manjinska prava da u saradnji sa drugim nadležnim organima, međunarodnom zajednicom, nevladinim organizacijama i medijima nastavi aktivnosti na promociji antidiskriminatornog ponašanja i praksi.
3. Odbor za ljudska prava i slobode ukazuje na važnost blagovremenog i efikasnog rješavanja svih slučajeva napada na članove i aktiviste LGBT zajednice.
4. Odbor za ljudska prava i slobode pohvaljuje aktivnosti koje je Uprava policije preduzela na zaštiti bezbjednosti pripadnika LGBT populacije, posebno tokom održavanja povorki ponosa, što je prepoznato i od relevantnih međunarodnih organizacija, o čemu svjedoči i podatak da je Uprava policije bila prva policijska organizacija koja je dobila nagradu „Priatelj pravde – nagrada za 2011. godinu“, koju dodjeljuje Konferencija „Pravda na Balkanu – jednakost za seksualne manjine“.
5. Odbor za ljudska prava i slobode podstiče nadležne državne organe da u saradnji sa organizacijama koje se bave promocijom i zaštitom prava LGBT populacije blagovremeno preduzmu aktivnosti na pripremi naredne Povorke ponosa, najavljene za 18. oktobar 2015. godine.
6. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore dostaviće Zaključak Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore, Ministarstvu za ljudska i manjinska prava, Ministarstvu unutrašnjih poslova i Upravi policije.

Povodom razmatranja Izveštaja o sprovođenju Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016 u 2014. godini, sa Akcionim planom za 2015. godinu, Odbor za ljudska prava i slobode je jednoglasno (sa sedam glasova „za“) donio sledeći

ZAKLJUČAK

1. Na osnovu podataka sadržanih u Izveštaju o sprovođenju Strategije za poboljšanje položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2012-2016 u 2014. godini, s Akcionim planom za 2015. godinu i rasprave na sjednici Odbora za ljudska prava i slobode, Odbor zaključuje da su nadležni državni organi zaduženi za preduzimanje aktivnosti i mjera u oblastima: rješavanje pravnog statusa, obrazovanje, zapošljavanje i prava iz radnog odnosa, zdravlje i zdravstvena zaštita, socijalna i dječija zaštita, nasilje nad ženama i nasilje u porodici, kulturni i jezički identitet, informisanje, stanovanje i učešće u javnom i političkom životu u 2014. godini realizovali značajne aktivnosti u cilju doprinosa poboljšanju položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori.

2. Odbor za ljudska prava i slobode konstatuje da podsticanje obrazovanja i aktivnosti na sve većem uključivanju pripadnika romske i egipćanske populacije u obrazovni sistem, kao i mjere na smanjenju napuštanja škola imaju posebnu važnost u postizanju veće inkluzije Roma i Egipćana u crnogorskom društvu i ohrabruje nadležne državne organe da u saradnji sa civilnim sektorom i predstavnicima romske populacije nastave sa aktivnostima usmjerenim na postizanje većeg obuhvata romske i egipćanske djece na svim nivoima obrazovanja.
3. Polazeći od činjenice da je u strukturi pripadnika romske i egipćanske populacije koja se nalazi na evidenciji Zavoda za zapošljavanje najveće učešće lica bez zanimanja i stručne spreme (čak 94, 75%) Odbor ocjenjuje korisnim sprovođenje javnih kampanji koje imaju za cilj promociju važnosti obrazovanja i smanjenje broja ranih i prisilnih brakova koji su utemeljeni u romskoj kulturi i tradiciji, te podstiče nadležne organe da u kontinuitetu sprovode ove aktivnosti.
4. Imajući u vidu da je regulisanje pravnog statusa osnov za ostvarivanje svih drugih prava, Odbor za ljudska prava i slobode pohvaljuje Ministarstvo unutrašnjih poslova koje je preduzelo značajne aktivnosti na regulisanju pravnog statusa pripadnika romske i egipćanske populacije u Crnoj Gori, o čemu svjedoče statistički podaci saopšteni na sjednici Odbora, shodno kojima:
 - od početka primjene Zakona o strancima do juna 2015. godine raseljena i interno-raseljena lica su podnijela ukupno 14.022 zahtjeva za dobijanje stalnog nastanjenja ili privremenog boravka, od čega je riješeno 11.523 zahtjeva, dok je za 2499 zahtjeva postupak u toku;
 - od 2009. do 2015. godine podnijeto je 4.673 zahtjeva raseljenih lica za odobravanje stalnog nastanjenja, a većina ovih zahtjeva je riješena;
 - 7906 interno raseljenih lica je podnijelo zahtjev za odobrenje stalnog nastanjenja, veliki broj ovih zahtjeva je riješen, a za oko 1000 postupak je u toku;
 - Raseljena lica su podnijela 300 zahtjeva za odobrenje privremenog boravka do tri godine, 223 zahtjeva je riješeno, dok je za 77 zahtjeva postupak u toku.
5. Odbor za ljudska prava i slobode, u okviru kontrolne i nadzorne uloge, pratiće realizaciju aktivnosti i mjera definisanih Akcionim planom za sprovođenje Strategije Roma i Egipćana u Crnoj Gori za 2015. godinu.
6. Odbor za ljudska prava i slobode Skupštine Crne Gore dostaviće Zaključak Kolegijumu Predsjednika Skupštine Crne Gore i Ministarstvu za ljudska i manjinska prava.

SASTAVNI DIO ZAPISNIKA SU:

1. Informacija sa sastanka predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode, dr Halila Dukovića sa izvršnim direktorom NVO „LGBT Forum Progres“, Stevanom Milivojevićem, održanog 22. decembra 2014. godine;

2. Informacija o učešću člana Odbora za ljudska prava i slobode, doc. dr Srđe Popovića na Trećem međunarodnom ministarskom IDAHO forumu 2015 pod nazivom „Okončanje nasilja i zločina iz mržnje“, održanom od 10. do 12. maja 2015. godine u Budvi i

3. Informacija sa sastanka zamjenice predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Ljiljane Đurašković sa predstavnicama američke NVO „Zastupnici ljudskih prava“ i NVO „Centar za ženska prava“, održanog 10. jula 2015. godine.

INFORMACIJA SA SASTANKA PREDSJEDNIKA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE, DR HALILA DUKOVIĆA SA IZVRŠNIM DIREKTOROM NVO „LGBT FORUM PROGRES“, STEVANOM MILIVOJEVIĆEM, održanog 22. decembra 2014. godine

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković sastao se sa izvršnim direktorom NVO „LGBT Forum Progres“, Stevanom Milivojevićem, 22. decembra 2014. godine u Skupštini Crne Gore. Sastanak je organizovan na zahtjev Stevana Milivojevića.

Izvršni direktor NVO „LGBT Forum Progres“, Stevan Milivojević je podsjetio na događaje tokom Konferencije povodom obilježavanja Međunarodnog dana ljudskih prava, 10. decembra, i naglasio da je njihov performans bio upućen isključivo Instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, a nikako Skupštini Crne Gore. On je izjavio da je Institucija Ombudsmana izgubila partnerski odnos koji je imala sa nevladinim organizacijama i ukazao na dug vremenski period koji je potreban da bi se dobio odgovor na pritužbe koje ova organizacija šalje Ombudsmanu. Stevan Milivojević je podsjetio na sučeljavanje prilikom usvajanja Izvještaja o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore za 2013. godinu i izrazio žaljenje zbog njegovog usvajanja jer su vidljivi problemi na koje je „LGBT Forum Progres“ konstantno ukazivao. Pritužba koju su uputili protiv zamjenice Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, Nevenke Stanković je formalno zavedena ali nije pomenuta u Izvještaju o radu Zaštitnika niti je dobijen odgovor na nju. Predstavnicima NVO „LGBT Forum Progres“ su bili pozvani od strane Zaštitnika ljudskih prava i sloboda da razgovaraju na tu temu, međutim, oni su od Zaštitnika zahtjevali da se na pritužbu odgovori zvaničnim putem. Preventivno su dijelovali prije podnošenja pritužbe, ali, nakon što je zamjenica Ombudsmana, Nevenka Stanković, istrajala sa homofobičnim izjavama, uputili su pritužbu. Ombudsman Baković je ovu nevladinu organizaciju ocijenio kao neprofesionalnu, koja ne podnosi pritužbe. Stevan Milivojević je podsjetio na izjave u medijima, koje su mu zasmetale, a u kojima se navodi da su njihova saopštenja prouzrokovana ličnim razlozima, naglasivši da Ombudsmana van posla ne poznaje. Nakon pomenutih izjava, Milivojević je tražio prijem kod Ombudsmana, ali je njegov zahtjev odbijen, uz navode da je Ombudsman, na kraju godine prezauzet. Činjenicu da Ombudsman tvrdi da je njegova Institucija finansijski nezavisna, a da se svake godine u budžet vrati u prosjeku 100.000 eura vidi kao kontradiktornu. Podsjetio da je javni konkurs za zamjenike Zaštitnika ljudskih prava i sloboda raspisan tek nakon navoda na tu temu u Izvještaju Evropske komisije o napretku Crne Gore za 2014. godinu. Zapitao se da li uvijek mora neki međunarodni partner da reaguje da bi nešto bilo urađeno. Pojasnio je da je protest NVO „LGBT Forum Progres“ proizašao iz gnijeva njihove zajednice zbog nepostupanja i uputio izvinjenje zbog neprijatnosti koje je prouzrokovao njihov performans. Stevan Milivojević je naglasio da smatra da je bilo izuzetno važno da se javnost upozna sa problemom sa kojim pokušavaju da se bore prethodnih godinu dana. Izrazio je nadu da

predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode neće shvatiti da je njegovo gostoprimstvo zloupotrijebljeno.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je poželio dobrodošlicu izvršnom direktoru NVO „LGBT Forum Progres“, uz podsjećanje da se ovaj Odbor bavi zaštitom prava svih građana, a da su mu prioritet ugrožene grupe. Izrazio je uvjerenje da je do sada postojala vrlo dobra saradnja sa ovom organizacijom i nadu da će se sa takva saradnja nastaviti. Povodom performansa na Konferenciji povodom Međunarodnog dana ljudskih prava, dr Halil Duković je saopštio da svako ima pravo da protestuje i da iznese svoje neslaganje i nezadovoljstvo, uz komentar da je, ipak, bio iznenađen ovim performansom. Odbor za ljudska prava i slobode je takođe iskazao određena neslaganja sa načinom rada Institucije Ombudsmana, a njegov rad su kritikovale i međunarodne institucije, pogotovo Evropska komisija. Predsjednik Duković je saopštio da se u Crnoj Gori građani suočavaju sa homofobijom, ali da se zapaža određeni napredak. Crnogorsko društvo je specifično i mora se voditi računa da se društvo ne iritira isuviše, jer se na taj način može stvoriti kontraefekat. Odbor za ljudska prava i slobode je oduvijek imao dobru saradnju sa svim organizacijama, pogotovo onima koje se bore za prava diskriminiranih grupa, a tako će biti i ubuduće. Imajući u vidu da predsjednik Odbora, dr Halil Duković uvažava NVO „LGBT Forum Progres“, smatrao je da je trebalo da bude upozoren prije održavanja performansa.

Izvršni direktor NVO „LGBT Forum Progres“, Stevan Milivojević je pojasnio da se pribojavao negativne reakcije i dodao da je održavanje performansa upravo na Međunarodni dan ljudskih prava imalo simbolično značenje. Imajući u vidu da je Institucija Ombudsmana bila prva koja je postavila zastavu duginih boja ispred svoje institucije, Stevan Milivojević ne razumije razlog promjene u njihovom stavu i odnosu. Ombudsman je više puta pozivan na sastanke, kako bi se riješio problem zastoja u komunikaciji, ali se nijednom nije odazvao pozivu. Broj pritužbi koje godišnje pristižu Instituciji Ombudsmana je izuzetno mali u odnosu na broj zapošljenih, a NVO „LGBT Forum Progres“ u arhivi ima oko 400 slučajeva, kojima se bave sa ograničenim kapacitetima. Tokom vikenda se dogodio još jedan napad na LGBTIQ Socijalni centar, a Ombudsman nije reagovao povodom njega. Milivojević je iskoristio priliku da pozove članove Odbora za ljudska prava i slobode da posjete Centar i upoznaju se sa njegovim aktivnostima. Od njegovog otvaranja, LGBTIQ Socijalni centar je napadnut 25 puta, a svi slučajevi su prijavljeni policiji ili su se desili u prisustvu policije. Opasnost od napada obeshrabruje zajednicu da posjećuje jedino mjesto koje je namijenjeno razvoju socijalnog života LGBTIQ osoba. Nijedan slučaj napada nije zaključen, a posjetioci Centra strepe kada će se neki napad ponovo desiti, dok neki od njih prestaju da ga posjećuju zbog straha po svoju sigurnost. Osim ovih napada, bilo je i više napada na aktiviste, a u slučajevima u kojima su pronađeni počinioci, isti su prekršajno gonjeni. Na samog Stevana Milivojevića, izvršnog direktora NVO „LGBT Forum Progres“, je bilo 19 napada. On je istakao da je ovoj organizaciji izuzetno teško da nastavi svoje funkcionisanje. Predložio je predsjedniku Odbora za ljudska prava i slobode mogućnost da se Odbor uključi u ovo pitanje, nekim znakom podrške, kao što je javno saopštenje kojem bi se apelovalo na policiju i tužilaštvo da se makar pokuša da se riješi neki slučaj napada. Zbog mišljenja da je policija zakazala u svom poslu, NVO „LGBT Forum Progres“ je suspendovala Memorandum o saradnji i razumijevanju sa Upravom policije. Stevan Milivojević je mišljenja da ovaj Memorandum nije shvaćen ozbiljno niti stavljen u funkciju.

Predsjednik Odbora za ljudska prava i slobode dr Halil Duković je pokazao razumijevanje za teret sa kojim se nosi NVO „LGBT Forum Progres“ i iznio mišljenje da se neke institucije još uvijek uče svom poslu i da im treba pomoći u tome, afirmisati ih, ujedno

upozoravajući ih na napravljene propuste. Stevan Milivojević se nadovezao komentarom da je njegova organizacija nakon svakog riješenog slučaja napada javno pohvalila rad policije. Predsjednik Duković je istakao da se na rješavanju problema mora raditi zajednički. Treba biti umjeren, ali poslati ubjedljivu poruku. Skupština i njeni odbori do sada nisu imali praksu da daju javna saopštenja i uvođenje te prakse bi bilo neuobičajno. Predsjednik Odbora je obećao podršku ovog Odbora kroz njegove aktivnosti koje su upućene ka promociji i zaštiti ljudskih prava. Neophodna je bolja implementacija zakona i promjena svijesti ljudi.

NVO „LGBT Forum Progres“ radi na obukama tužilaca i nezavisnim analizama prethodnih slučajeva. To će poslužiti kao baza za budući rad za treninge. Iako je Izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika od 31. jula 2013. godine propisana Posebna okolnost za odmjerenje kazne za krivično djelo učinjeno iz mržnje, ta odredba još uvijek nije stavljena u funkciju. Stevan Milivojević je naveo primjer da je njega ista osoba napadala pet puta, i da je samo prekršajno gonjena.

Predsjednik Odbora dr Halil Duković je kazao da su u Crnoj Gori donešeni dobri zakoni, koji su usklađeni sa evropskim zakonodavstvom, ali postoji problem mentaliteta. Činjenica je da postoji poboljšanje situacije. Milivojeviću je savjetovao da se ne kriju i da se što više eksponiraju, kako bi bili prihvaćeni u društvu. Predstoji zajednička borba na tom polju.

Stevan Milivojević je istakao da treba spriječiti pojavu da institucije koje bi trebalo da im budu najveći partneri, postaju neprijatelji. Pojasnio je da je LGBTIQ Socijalni centar jedan kulturni centar u kojem se organizuje tematske večeri u saradnji sa Ministarstvom i drugim partnerima i da ovaj Centar može biti koristan svima. Posjetioci koji nisu pripadnici LGBT populacije su ključni kao saveznici u borbi za promjenu mentaliteta.

Milivojević se zahvalio predsjedniku Dukoviću na pruženoj podršci. Kao ironičan, naveo je podatak da ga je kontakt iz policije pitao da li NVO „LGBT Forum Progres“ posjeduje arhivu 25 slučajeva napada. Na samom kraju sastanka, Stevan Milivojević je saopštio da posjeduje podršku porodice i prijatelja i zaključio da mu to daje snagu da bude aktivista za prava LGBT populacije.

Predsjednik Duković je zaključio sastanak napomenom da je Odbor za ljudska prava i slobode uvijek otvoren za saradnju.

**INFORMACIJA O UČEŠĆU ČLANA ODBORA ZA LJUDSKA PRAVA I SLOBODE,
DOC. DR SRĐE POPOVIĆA NA TREĆEM MEĐUNARODNOM MINISTARSKOM IDAHO
FORUMU 2015 POD NAZIVOM „OKONČANJE NASILJA I ZLOČINA IZ MRŽNJE“,
održanom od 10. do 12. maja 2015. godine u Budvi**

Član Odbora za ljudska prava i slobode, doc. dr Srđa Popović učestvovao je na Trećem međunarodnom ministarskom IDAHO Forumu 2015, održanom u organizaciji Vlade Crne Gore, od 10. do 12. maja 2015. godine u Budvi.

IDAHO Forum je najvažniji događaj ove vrste u nekoj od država našeg regiona, a okupio je oko 230 učesnika. Učesnici Foruma su bili: potpredsjednici Vlade Crne Gore, ministri pravosuđa, vanjskih i unutrašnjih poslova, kulture, prosvjete, javne uprave, rada i socijalnog staranja, njihovi zamjenici i državni sekretari iz dvadeset država Evrope i Južne Afrike, predstavnici Savjeta Evrope, Evropske unije, OEBS-a, Sjedinjenih Američkih Država, Kanade, najugledniji međunarodni eksperti i predstavnici akademske zajednice, kao i članovi nevladinih i drugih organizacija koje se zalažu za ljudska prava LGBTI osoba.

Na Trećem IDAHO Forumu 2015 razmotren je dosadašnji napredak, sa ciljem unapređenja dijaloga u odnosu na pitanja nasilja i zločina motivisanih mržnjom, a zbog

pripadnosti seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu. Cilj Foruma je bio da se odgovori izazovu i modalitetima institucionalnog pristupa u ostvarivanju koncepta i primjeni najboljih praksi. Namjera je bila da se podstakne međusobna saradnja i zajednička akcija u borbi protiv diskriminacije LGBTI osoba, putem istraživanja, normativnih instrumenata i najboljih dostupnih operativnih programa i projekata.

Prethodno su organizovana dva IDAHO Foruma- prvi u Holandiji, 2013. godine, a drugi na Malti, 2014. godine. Na prvom ministarskom IDAHO Forumu, održanom u Hagu 16. i 17. maja 2013. godine, ministri jedanaest zemalja EU potpisali su „Poziv za sveobuhvatni pristup u LGBT politikama na nivou Evropske unije i šire“, koji je uručen Evropskoj komisiji. Kasnije je ovaj poziv proširen i podržan od strane mnogih zemalja. Pozivom je iniciran proces koordinisanih međunarodnih napora i aktivnosti u borbi protiv homofobije i transfobije na svim nivoima. Na Drugom IDAHO Forumu, održanom u Valeti 13. i 14. maja 2014. godine, akcentat je bio na osnaživanju i širenju procesa iniciranih na prethodnom ministarskom sastanku, kao i fokusiranju na pitanja poštovanja prava i sloboda LGBTI osoba u Evropi.

Tokom tri dana trajanja IDAHO Foruma 2015 organizovano je više od dvadeset događaja, među kojima su: regionalni trening za policiju i nosioce pravosudnih funkcija, 15 panel diskusija i debata na teme poput zločina iz mržnje i zločina motivisanih predrasudama, izgradnje mostova prema LGBTI zajednici, jednakosti na radnom mjestu, suprostavljanja mitovima i stereotipima, zajedničkom učenju i razmjeni najboljih praksi, kao i NVO debata.

Održana su i dva važna okrugla stola na međunarodnom i međuvladinom nivou, i to: Četrnaesti Okrugli sto Evropske vladine LGBT Focal Point mreže, koji je okupio 50 visokih vladinih savjetnika iz zemalja Evropske unije, Evropske komisije, zemalja Regiona i Savjeta Evrope, kao i neformalni LGBTI sastanak predstavnika međunarodnih organizacija, kao što su Savjet Evrope, OEBS/ODIHR, Evropska komisija, Agencija za temeljna prava Evropske unije, UN OHCHR, UNESCO, UN WOMEN, UNICEF, ILO, WHO, UNAIDS, UNDP, Svjetska banke, OSCE and Focal Points Network.

Prvog dana događaja organizovan je regionalni trening za policiju i nosioce pravosudnih funkcija. Program treninga, u organizaciji Vlade Crne Gore i Uprave policije, okupio je 62 predstavnika policijskih i pravosudnih institucija iz Crne Gore i zemalja iz regiona (Hrvatska, Srbija, Bosna i Hercegovina, Kosovo i Albanija). Fokus je bio na borbi protiv govora mržnje i nasilja nad LGBTI populacijom, motivisanog predrasudama. Trening je omogućio pristup skorašnjim podacima u ovoj oblasti i diskusiju o angažmanu zajednice i najbolje dostupne prakse za policiju i nosioce pravosudnih funkcija, kako bi se osigurala zaštita LGBTI osoba od zločina i nasilja.

Na otvaranju treninga govorili su direktor Uprave policije Crne Gore **Slavko Stojanović**, savjetnik predsjednika Vlade i koordinator IDAHO Foruma **Jovan Kojičić**, zamjenici ministara iz Bosne i Hercegovine i Albanije **Mijo Krešić** i **Elona Hoksa**, predstavnicu ODIHR-a **Azra Junuzović**, kao i **Helen Kenedi** (ILGA World) i **Tod Brauer** sa Williams Institute UCLA School of Law. Predstavnici najprestižnijih međunarodnih institucija koje se bave ovom tematikom su istakli da se Crna Gora svrstava među zemlje koje su globalno razvile primjere najboljih praksi.

Takva ocjena utemeljena je na činjenici da je Vlada Crne Gore još prije pet godina otpočela saradnju sa Williams Institute UCLA School of Law, kao jedinim na svijetu za prava seksualne orijentacije na stvaranju i razmjeni najboljih praksi u obuci policijskih službenika. Tom poduhvatu pridružili su se kasnije i Toronto policija, EGALÉ Kanada, Amsterdam policija i

ILGA Europe, da bi danas ovaj program postao prepoznatljiv model koji Crnu Goru svrstava u red progresivnih zemalja.

Ključna poruka treninga sadržana je u stavu o neophodnosti senzibiliteta i razumijevanja policije i pravosudnih organa u postupanjima vezanim za LGBTI populaciju, što zahtijeva znanje o stvarnom životu LGBTI zajednice. Trening je bio fokusiran na praktična znanja i informacije, kako bi policijski službenici, sudije i tužioci najbolje postupali i donosili odluke u toj materiji, oslobođeni mitova i stereotipa o LGBTI zajednici.

Prvog dana skupa, organizovan je i prvi LGBTI Biznis Forum na Balkanu. Nakon svjetskog ekonomskog Foruma u Davosu, kada je po prvi put u istoriji tog Foruma raspravljano o LGBTI pravima, ovaj Biznis Forum je organizovan kao podrška institucijama i kompanijama u promociji politike različitosti, jednakosti i pune društvene uključenosti svih na radnom mjestu i biznisu. Biznis forum je realizovan u saradnji Vlade Crne Gore sa Outleadreship iz SAD i Evrope, IBM Korporacijom, Parks - Liberi e Uguali iz Italije, kao i Njemačkom asocijacijom gej menadžera i preduzetnika Völklinger Kreis i Američkom privrednom komorom u Crnoj Gori.

Na otvaranju LGBTI Biznis Foruma govorili su ministarka bez portfelja u Vladi Crne Gore **Marija Vučinović**, savjetnik predsjednika Vlade Crne Gore i koordinator IDAHO Foruma **Jovan Kojičić**, ambasadori Holandije i Velike Britanije - **Laurent Stokvis** i **Ian Viting**, u ime ambasadorke SAD **Biks Aliu**, te direktorica Američke privredne komore u Crnoj Gori **Milica Dragojević** i izvršna direktorica Gay Street Aliance iz Beograda **Mirjana Bogdanović**.

Ključna proruka Foruma je bila da su različitosti, uključujući i LGBTI osobe, dobre za biznis i za kompanije koje prepoznaju inkluzivne strategije i ostvaruju benefite na globalnom nivou. Učesnici skupa ocijenili su pozitivnim napore Vlade Crne Gore u podsticanju jedinstva svih društvenih aktera i rad na unapređenju i stvaranju kulturnih vrijednosti i pretpostavki koje će podržati prihvatanje različitosti i ohrabriti vidljivost LGBTI osoba u zajednici i na radnom mjestu.

Na otvaranju trećeg međunarodnog ministarskog IDAHO Foruma govorio je potpredsjednik Vlade Crne Gore Duško Marković. Istakao je da Crna Gora poslednjih godina bilježi značajan progres u oblasti zaštite i unapređenja ljudskih prava, uključujući i LGBTI osobe i da je napravljen izvanredan pomak kada su u pitanju razumijevanje i briga državnih organa u odnosu na položaj LGBTI osoba u društvu. Uputio je na važnost nastavka odlučne borbe protiv homofobije i transfobije, kao i neophodnost uticaja na norme tradicionalnog i patrijahalnog ponašanja. Politika Vlade Crne Gore u ovoj oblasti u najkraćem glasi: “niko neće živjeti u strahu i biti nevidljiv, bez obzira na bilo koje lično svojstvo”. Ovo je ujedno i obaveza u odnosu na ustavne i zakonske garancije, ali i savremene tokove i trendove kojima je Crna Gora snažno privržena u duhu evroatlantskih integracija. Potpredsjednik Vlade je naglasio da rezultati najvećeg evropskog istraživanja o lezbejkama, gej, biseksualnim i transrodnim osobama koji otkrivaju da su strah, izolacija i diskriminacija LGBTI zajednice rasprostranjene u Evropi opominju i pozivaju na zajedničku akciju. U tom smislu, organizovan je i ovaj IDAHO Forum, koji je fokusiran na dijalog u odnosu na pitanja nasilja i zločina motivisanih mržnjom, a zbog pripadnosti seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu.

Potpredsjednik Vlade Duško Marković je predstavio aktivnosti realizovane u Crnoj Gori u oblasti zaštite i promocije prava LGBTI populacije, kao što su: unapređenje zakonskih i drugih mjera, kontinuirane obuke sudija, tužilaca, policijskih službenika, branitelja ljudskih prava, aktivnosti na podizanju nivoa svijesti i otvorena podrška. Crna Gora se u svom zakonodavstvu, politikama i praksi rukovodi principima i mjerama sadržanim u Preporuci Komiteta ministara

Savjeta. Unaprijeđen je Zakon o zabrani diskriminacije i Zakon o Zaštitniku/ci ljudskih prava i sloboda Crne Gore, dopunjen je Krivični zakonik koji kao otežavajuću okolnost za odmjerenje kazne prepoznaje ukoliko je krivično djelo učinjeno iz mržnje zbog pripadnosti seksualnoj orijentaciji ili rodnom identitetu. Takođe, započeo je dijalog o Registrovanom partnerstvu i namjera je da se pripremi teren i za usvajanje ovog važnog Zakona. Marković je podsjetio da je sve navedeno doprinijelo da Crna Gora na prošlogodišnjem IDAHO Forumu ponese, zajedno sa Maltom, epitet najuspješnije politike u ovoj oblasti. U prilog tome, govori i činjenica da je Crna Gora ove godine domaćin ovog prestižnog evropskog skupa.

Potpredsjednik Marković je istakao da je neophodno voditi računa o realnim potrebama LGBTI zajednice, što zahtijeva kontinuirani rad na preispitivanju društvenih stavova i suočavanje sa stereotipima i predrasudama koje su usmjerene protiv LGBTI osoba. Zaključio da je Crna Gora nedvosmisleno posvećena poštovanju univerzalnih ljudskih prava, izgradnji društva koje će poštovati različitosti i zajedničkoj akciji u borbi protiv diskriminacije ove populacije.

Drugog dana IDAHO Foruma, učesnicima se obratio Igor Lukšić, potpredsjednik Vlade i ministar vanjskih poslova i evropskih integracija. Činjenicu da se treći po redu IDAHO Forum organizuje u Crnoj Gori doživljava kao veoma značajnu potvrdu rezultata Crne Gore na planu postignutog visokog stepena demokratizacije društva i sprovedenih reformi u oblasti poštovanja i unaprjeđenja ljudskih prava i zaštite od diskriminacije. Ove reforme su prepoznate i pozitivno ocijenjene od strane Evropske unije, Savjeta Evrope, kao i od Ujedinjenih nacija. Potpredsjednik Lukšić je ukazao na najznačajnije aktivnosti koje su na planu borbe protiv homofobije i transfobije preduzete u Crnoj Gori u prethodnom dvogodišnjem periodu. Osim unaprjeđenja zakonodavne regulative, donešena je Strategija unaprjeđenja kvaliteta života LGBT osoba za period 2013-2018. godine, kojom se definiše sistematski pristup, te analizom različitih oblika homofobičnog/transfobičnog ponašanja, a u saradnji sa civilnim društvom i sa međunarodnim ekspertima, definišu konkretne mjere za borbu protiv homofobije i transfobije. Podsjetio je da je Vlada Crne Gore obrazovala Savjet za zaštitu od diskriminacije čiji je predsjednik, a u čijem radu učestvuje pet resornih ministara, savjetnik predsjednika Vlade i predstavnici civilnog društva. Osnovni zadatak ovog tijela je suzbijanje svih oblika diskriminacije i afirmacija antidiskriminatorske politike u Crnoj Gori.

Potpredsjednik Vlade Igor Lukšić je podsjetio da su Crna Gora i Hrvatska, u oktobru 2013. godine, potpisale Zajedničku izjavu o borbi protiv transfobije i homofobije, koja predstavlja značajan iskorak u cilju jačanja zajedničke saradnje usmjerene ka unaprjeđenju jednakosti, promovisanju različitosti i borbe protiv diskriminacije. Crna Gora je, u istom mjesecu, bila domaćin XI sastanka neformalne LGBT Focal Point mreže predstavnika evropskih vlada na kome je učešće uzelo sedamnaest zemalja, kao i brojni predstavnici međunarodnih organizacija. Ukazao je da je Crna Gora članica tzv. Core grupe za prava LGBT osoba, koja djeluje u sklopu Ujedinjenih nacija u Njujorku. Takođe, Crna Gora je bila u grupi prijatelja tzv. SOGI rezolucije (Rezolucije o seksualnoj orijentaciji i rodnom identitetu), usvojene u septembru prošle godine na Savjetu za ljudska prava. Rezolucija predstavlja važan korak ka potvrđivanju jednog od osnovnih principa na kojem se temelji UN – da su svi jednaki u dostojanstvu i ljudskim pravima, tj. da su diskriminacija i nasilje po bilo kom osnovu, a naročito prema LGBT osobama, neprihvatljivi. Potpredsjednik Lukšić je zaključio da rezultati koje je Crna Gora ostvarila na planu borbe protiv homofobije i transfobije, a koji su zapaženi na prethodnom IDAHO Forumu, predstavljaju podstrek za nastavak aktivnosti u predmetnoj oblasti, kako na državnom, tako i na međunarodnom nivou.

Vlada Crne Gore organizacijom IDAHO foruma je potvrdila svoja zalaganja za jednak inkluzivan socijalni život svih građana i nastojanja za prihvatanje LGBTI osoba u društvu. Učesnici Foruma su bili

saglasni u ocjeni da se od mitova i stereotipa koji pogađaju LGBTI osobe i krše njihova osnovna ljudska prava i slobode najbolje odbraniti činjenicama, na taj način razbijati barijere i omogućiti bezbjedan i normalan život pripadnicima ove populacije.

**INFORMACIJA SA SASTANKA ZAMJENICE PREDSEDNIKA ODBORA ZA
LJUDSKA PRAVA I SLOBODE DR LJILJANE ĐURAŠKOVIĆ SA PREDSTAVNICAMA
AMERIČKE NVO „ZASTUPNICI LJUDSKIH PRAVA“ I
NVO „CENTAR ZA ŽENSKA PRAVA“,
održanog 10. jula 2015. godine**

Zamjenica predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Ljiljana Đurašković sastala se sa predstavnicama američke NVO „Zastupnici ljudskih prava“ gđom Rosalyn Park i gđom Megan Walsh i izvršnom direktoricom NVO „Centar za ženska prava“ gđom Majom Raičević, na njihov zahtjev.

Sastanak je održan 10. jula 2015. godine u Skupštini Crne Gore.

Tema sastanka bila je zaštita od nasilja u porodici, radi utvrđivanja činjeničnog stanja i prikupljanja informacija o sprovođenju zakona u ovoj oblasti, u cilju izrade Izvještaja sa preporukama.

Zamjenica predsjednika Odbora za ljudska prava i slobode dr Ljiljana Đurašković je predstavila stanje u Crnoj Gori u ovoj oblasti, upoznala ih sa ključnim propisima i njihovom primjenom u praksi.

Navodeći da nasilje u porodici predstavlja ponašanje kojim jedan član porodice ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice, istakla je da je nasilje prisutno u svim državama i u svim kulturama. Naglasila je da je Crna Gora jedna od prvih država koje su potpisale i ratifikovale Konvenciju Savjeta Evrope o suzbijanju nasilja u porodici i nasilja nad ženama (Istanbulska konvencija) koja je stupila na snagu 1.avgusta 2014.godine. Tada je započela i obaveza Crne Gore za preduzimanje neophodnih zakonodavnih i drugih mjera kako bi se omogućile odnosno obezbijedile, uz odgovarajuću geografsku rasprostranjenost, neophodne kratkoročne i dugoročne specijalizovane usluge podrške za svaku žrtvu nasilja koja je bila izložena bilo kojem obliku nasilja obuhvaćenom Konvencijom. Takođe, preduzeta je i obaveza otvaranja odgovarajućih lako dostupnih sigurnih kuća u dovoljnom broju za bezbjedan smještaj i proaktivnu pomoć žrtvama nasilja.

U ovoj oblasti usvojeno je više zakona za čiju implementaciju je neophodan duži vremenski period. Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici propisano je da žrtva ima pravo na psihosocijalnu i pravnu pomoć, socijalnu i medicinsku zaštitu, kao i da posebnu zaštitu uživa žrtva koja je dijete, starije lice, lice sa invaliditetom i lice koje nije sposobno da se o sebi stara. Nakon saznanja za nasilje, policija bez odlaganja preduzima radnje i mjere u cilju zaštite žrtve, a Centar za socijalni rad, odnosno druga ustanova socijalne i dječje zaštite, zdravstvena ustanova, kao i drugi organ i ustanova koji se bave zaštitom dužni su da bez odlaganja pruže zaštitu i pomoć žrtvi u skladu sa svojim nadležnostima.

Vlada Crne Gore je donijela Strategiju zaštite od nasilja u porodici 2011-2015 koja sadrži ocjenu stanja i identifikovane ključne probleme u socijalnoj i drugoj zaštiti, kao i ciljeve i mjere za unaprjeđenje socijalne i druge zaštite, a naročito u vezi: podizanja nivoa svijesti građana o problemu nasilja i formiranja stavova o njegovoj neprihvatljivosti; razvoja programa za

prevenciju i podršku porodici; daljeg razvoja normativnog okvira i jačanja saradnje nadležnih subjekata; sticanja novih znanja i vještina svih koji se bave zaštitom od nasilja i unaprjeđenja sistema za prikupljanje i analizu podataka i izvještavanja o slučajevima nasilja.

Podsjetila je da je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o rodnoj ravnopravnosti usvojen 26. juna 2015. godine i da je njime, osim nasilja po osnovu pola definisano i uznemiravanje po osnovu pola. Izmjene i dopune Zakona imale su za cilj usklađivanje sa Zakonom o zabrani diskriminacije, a podstaknute su i komentarima Evropske komisije prema kojima je neophodno da ovi zakoni budu u potpunosti usklađeni sa pravnom tekovinom Unije.

Dr Đurašković je ukazala da je Crna Gora tradicionalna zemlja u kojoj je zastupljeno mišljenje da je politika isključivo muška profesija. Međutim, u Skupštini Crne Gore od 81 poslanika, 14 je žena iz različitih partija koje su se dokazale u svojim profesijama. Nakon sprovedenih lokalnih izbora u maju 2014. godine povećan je broj žena odbornica u lokalnim parlamentima, pa je u pojedinim opštinama 25% odbornica, a u nekim preko 32%, što je u odnosu na podatke iz 2009. godine povećanje za 50%.

Zaključila je da je radi postizanja još boljih rezultata u ovoj oblasti potrebna saradnja svih relevantnih subjekata, kao i proaktivan pristup kako bi uspostavili dugoročnu politiku zaštite od nasilja u porodici, kao i dugoročnu politiku za veće učešće žena u javnom životu.

Rosalyn Park, predstavnica NVO "Zastupnici ljudskih prava", je pohvalila zakone kojima se štite žrtve nasilja u porodici i zaštitne mjere koje se izriču učiniocu nasilja, kao što su udaljenje iz stana, zabrana približavanja, zabrana uznemiravanja i uhođenja, obavezno liječenje od zavisnosti i obavezni psihosocijalni tretman. Takođe, pohvalila je napore i aktivnosti koje se preduzimaju u cilju zaštite žrtava nasilja u porodici. Čestitala je Crnoj Gori na ratifikaciji Istanbulske konvencije.

Saopštila je da su u dosadašnjem radu objavili 25 izvještaja o nasilju nad ženama. U saradnji sa NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja iz Nikšića“ i „Centar za ženska prava“ iz Podgorice realizuju ovu aktivnost kako bi sačinili izvještaj o stanju u Crnoj Gori u oblasti zaštite od nasilja u porodici, zbog čega su tokom prethodne dvije sedmice razgovarali sa predstavnicima brojnih organa i institucija koje se bave ovom temom.

Radi sagledavanja stanja u ovoj oblasti i prikupljanja podataka, gđa Park je postavila zamjenici predsjednika Odbora dr Ljiljani Đurašković brojna pitanja.

Interesovalo je koje su pozitivne strane zakona kojima je regulisana oblast zaštite od nasilja u porodici, prvenstveno Krivičnog zakonika i Zakona o zaštiti od nasilja u porodici.

Zamjenica predsjednika Odbora je ocijenila da ovi zakoni znače mnogo, jer su žene koje su godinama trpjele nasilje i ćutale, sada ohrabrene da to nasilje prijave nadležnim institucijama. Formiranjem Odjeljenja za rodnu ravnopravnost, Odbora za rodnu ravnopravnost, nevladinih organizacija koje se bave ženskim pravima, žene su podstaknute da prijave nasilje i traže zaštitu. Ukazala je da u najvećem broju slučajeva, čak 78%, nasilje u porodici vrši supružnik, bivši supružnik ili partner, a na drugom mjestu su sinovi, zatim očevi, kćerke, dok majke i svekrve vrše porodično nasilje u 1,6% slučajeva.

Shodno podacima iz Izvještaja o sprovođenju Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori u 2014. godini bilo je:

- 187 krivičnih i 1.084 prekršajnih prijava u radu policije Crne Gore po osnovu nasilja u porodici (na dan 31.12.2014.);
- 119 predmeta u radu Tužilaštva (na dan 23.11.2014.);
- 414 predmeta u radu centara za socijalnih rad (na dan 01.12.2014.);
- 1.455 predmeta u radu Vijeća za prekršaje Crne Gore (na dan 31.12.2014.);

- 222 predmeta na radu sudova u Crnoj Gori (na dan 18.12.2014.);
- ukupno 113 optužnih predloga i 2 optužnice u radu Državnog tužilaštva.

Sudovi su od ukupnog broja predmeta riješili 144, od čega pravosnažno 120 predmeta, a organi za prekršaje od ukupnog broja predmeta tokom 2014.godine riješili su 935 predmeta po osnovu nasilja u porodici.

Prema podacima Uprave policije za 2014. godinu, broj registrovanih krivičnih djela nasilje u porodici i porodičnoj zajednici iznosi 205, a u poređenju sa prethodnom godinom veći je za 12%. Tužiocima su procesuirane 204 krivične prijave kojima je prijavljeno 210 lica, od kojih 88% muškaraca. Među procesuiranim licima u 35% slučajeva su povratnici.

Zamjenica predsjednika Odbora je naglasila da su područni organi za prekršaje licima osumnjičenim za nasilje u porodici izrekli 76 zaštitnih mjera, za čije je izvršenje nadležna policija i to: 33 udaljenja iz stana ili drugog prostora za stanovanje, osam mjera zabrane približavanja i 35 zabrana uznemiravanja i uhođenja. Takođe, Zaštitnik ljudskih prava i sloboda je u 2014. godini imao u radu jednu pritužbu u vezi sa nasiljem u porodici.

U nastavku konstruktivnog razgovora, Rosalyn Park je postavila pitanja koja su se odnosila na:

- činjenicu da je znatno veći broj prekršajnih, nego krivičnih prijava zbog nasilja u porodici,
- sprovođenje članova 77a i 77b Krivičnog zakonika Crne Gore kojima su propisane mjere zabrane približavanja i udaljenja iz stana ili drugog prostora za stanovanje, kao i preduzimanje mjera za poboljšanje njihove primjene,
- načine za smanjenje broja povratnika,
- mogući uticaj psihičkih poremećaja na pojavu nasilja u porodici,
- subjekte koji su uključeni u pripremu nacionalnih strategija u ovoj oblasti,
- novčanu pomoć koja se pruža žrtvama nasilja,
- finansiranje skloništa za žene i djecu žrtve nasilja,
- rad multidisciplinarnih timova za zaštitu od nasilja u porodici,
- najbolji način za zaštitu žrtve i utvrđivanje odgovornosti prekršioca, i
- moguće preporuke za poboljšanje stanja u ovoj oblasti.

Dr Đurašković je odgovorila da nije zadovoljna činjenicom da je znatno veći broj prekršajnih, nego krivičnih prijava zbog nasilja u porodici.

Saopštila je da je zadovoljna sprovođenjem članova 77a i 77b Krivičnog zakonika ali da se ove mjere sprovode sporije nego što bi trebalo, naglašavajući da sve institucije treba da rade svoj posao. U tom pogledu od izuzetnog značaja su kontinuirano jačanje institucija sistema i efikasne obuke sudija, tužilaca, pripadnika policije, socijalnih radnika, kako bi se cijeli institucionalni mehanizam odlučno suprostavio nasilju nad ženama i nasilju u porodici i pružio podršku žrtvama. Potrebno je da trajno zaživi svijest, kako kod institucija, tako i kod građana da borba protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici i pružanje neophodne podrške žrtvama mora biti sastavni dio svakodnevnog života u društvenoj zajednici.

Naglasila je da u Crnoj Gori postoje promjene u pozitivnom smjeru, kako na zakonodavnom, tako i na planu javnih politika u oblasti sprječavanja i zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Zakoni u ovoj oblasti su dobri, ali je potrebno više pažnje posvetiti njihovoj implementaciji, smanjenju nejednakosti između žena i muškaraca i podizanju svijesti javnosti o problemu nasilja u porodici i nasilja nad ženama.

Na pitanje na koji način bi se mogao smanjiti broj povratnika dr Đurašković je ocijenila da se prvenstveno treba baviti uzrocima tih pojava, ukazujući da je u Crnoj Gori prisutna

nezaposlenost i siromaštvo što je uticalo na porodicu kao osnovnu ćeliju društva, pa i na pojavu nasilja. Takođe, oštrijim kaznama bi se smanjio broj povratnika.

Saopštila je da se Crna Gora do raspada Jugoslavije nije suočavala sa problemima korišćenja droga i psihoaktivnih supstanci, ali je nakon toga postala tranzitna zemlja za ove supstance koje su dostupne i omladini. Korišćenje ovih supstanci vremenom dovodi do psiholoških problema, što svakako utiče i na nasilje u porodici. Djeca su veoma često svjedoci nasilja u porodici, što obilježi cio njihov život. Podsjetila je na ocjenu Svjetske zdravstvene organizacije da je država zdrava u zavisnosti od stepena prisustva nasilja u porodici. Najbolje mjere za zaštitu djece od nasilja u porodici su udaljenje nasilnika iz porodice i zabrana približavanja.

Apostrofirala je da Ministarstvo za ljudska i manjinska prava u kontinuitetu sprovodi aktivnosti u oblasti edukacije i promocije zaštite od nasilja u porodici. Takođe, u partnerstvu sa kancelarijama OEBS-a i UNDP u Crnoj Gori, uz finansijsku podršku Evropske komisije, Ministarstvo sprovodi aktivnosti za unapređenje normativnih i institucionalnih mehanizama za rodnu ravnopravnost na lokalnom nivou. U tom pogledu, do sada je potpisano 16 Memoranduma o saradnji u oblasti rodne ravnopravnosti sa 16 opština u Crnoj Gori, a planirao je potpisivanje sa preostalim opštinama. Do sada su u 11 opština formirani Savjeti za rodnu ravnopravnost, pet kancelarija za rodnu ravnopravnost u pet opština, a u devet opština usvojeni su Lokalni akcioni planovi. U 20 opština imenovani su koordinatori/ke za rodnu ravnopravnost, dok je u 10 opština usvojena Odluka o rodnoj ravnopravnosti.

Odgovorila je da su u pripremi nacionalnih strategija uključeni svi nadležni subjekti među kojima su Ministarstvo za ljudska i manjinska prava, Ministarstvo rada i socijalnog staranja i centri za socijalni rad. Ukazala je na važnost statističkih podataka koji pokazuju kako se strategije primjenjuju, a za praćenje primjene zakona u ovoj oblasti važni su izvještaji koje nadležni organi, shodno zakonima, podnose Skupštini Crne Gore. Naglasila je da su veoma važni Izvještaj o radu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore i Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica.

Ukazala je da država izdvaja značajna finansijska sredstva za dječije dodatke, tuđu njegu i pomoć, naknadu za nezaposlene, ali je važno da i žrtve nasilja mogu da dobiju jednokratnu novčanu pomoć. Istakla je da žrtve porodičnog nasilja dobijaju besplatnu pravnu pomoć.

U vezi sa finansiranjem skloništa za žene i djecu žrtve nasilja, Zamjenica predsjednika Odbora je saopštila da su u ovoj godini izdvojena značajna sredstva za to, a da su do sada skloništa, uglavnom, funkcionisala zahvaljujući velikom entuzijazmu žena koje ih vode, kao i zahvaljujući donacijama iz zemlje i inostranstva. Takođe, Budžetom Crne Gore se opredjeljuju sredstva za te namjene.

Podsjetila je na važnost multidisciplinarnog pristupa u rješavanju slučajeva nasilja u porodici i saradnje svih nadležnih institucija koje se bave zaštitom od nasilja u porodici.

Za zaštitu žrtve i utvrđivanje odgovornosti prekršioca, neophodno je dosljedno poštovanje zakona koji su veoma kvalitetni i usklađeni sa međunarodnim standardima, ali više pažnje treba posvetiti njihovoj implementaciji, što je i njena preporuka za unapređenje stanja u ovoj oblasti.

Predstavnicu NVO „Zastupnici ljudskih prava“ je interesovalo da li je trenutno u skupštinskoj proceduri neki predlog zakona bitan za ovu oblast, navodeći da bi to bilo važno za izradu njihovog izvještaja. Zamjenica predsjednika Odbora je saopštila da je Skupština Crne Gore 26. juna 2015. godine donijela Zakon o naknadi štete žrtvama krivičnih djela nasilja.

Rosalyn Park se interesovala i za nasilje u porodici u romskoj zajednici i mogućnost sprečavanja ranih i prisilnih brakova.

Dr Đurašković je informisala je da je povodom obilježavanja Svjetskog dana Roma Odbor za rodnu ravnopravnost organizovao tematsku sjednicu „Nasilje u porodici u romskoj i egipćanskoj zajednici u Crnoj Gori“, na kojoj su članovi NVO „Centar za romske inicijative“ iz Nikšića, izveli predstavu „Ugovoreni brakovi jači od zakona“. Podsjetila je da shodno običajnom pravu, pripadnice RAE populacije stupaju u brak vrlo rano, već sa 14 godina, naglašavajući da edukacija i razvoj svijesti djevojčica i njihovih roditelja treba da doprinesu smanjenju ovog problema.

Nakon raspada bivše Jugoslavije veliki broj Roma doselio se u Crnu Goru i iako im je više puta pružana mogućnost povratka u zemlju porijekla, većina njih je odlučila da ostane u Crnoj Gori koja sprovodi brojne aktivnosti u cilju njihove integracije. Pripadnici ove populacije podstiču se da svoju djecu uključe u obrazovni sistem, gdje su im obezbijeđeni besplatni udžbenici i prevoz do škole. Takođe, sprovode se i aktivnosti radi zapošljavanja što većeg broja pripadnika RAE populacije. U saradnji sa Razvojnou bankom Savjeta Evrope izgrađuju se stanovi za ovu populaciju. O tome koliko je Crna Gora uradila u ovoj oblasti svjedoči činjenica da je Savjet Evrope ukinuo monitoring nad Crnom Gorom u dijelu koji se tiče raseljenih i interno-raseljenih lica, smatrajući da je postignut značajan napredak.

Navodeći podatak da su u 2014. godini u Crnoj Gori tužiocima procesuirane 204 krivične prijave kojima je prijavljeno 210 lica, od kojih 88% muškaraca, dr Ljiljanu Đurašković je interesovalo koliko je u Sjedinjenim Američkim Državama rasprostranjeno nasilje nad ženama i da li je i kod njih muškarac najčešće počinitelj nasilja u porodici. Gđa Rosalyn Park je saopštila da ne posjeduje precizne statističke podatke, ali je u 95% slučajeva nasilja u porodici, muškarac nasilnik.

Maja Raičević, izvršna direktorica Centra za ženska prava iz Podgorice je upitala koje konkretne aktivnosti je preduzeo Odbor za ljudska prava i slobode u dijelu praćenja primjene zakona u ovoj oblasti, da li bi bilo korisno povremeno organizovati kontrolna saslušanja odgovornih lica i da li Odbor planira aktivnosti za praćenje primjene Istanbulske konvencije. Takođe, interesovalo je da li je dr Đurašković upoznata sa Inicijativom nevladinih organizacija podnjetom Skupštini Crne Gore za izmjenu Krivičnog zakonika i Zakonika o krivičnom postupku kojom se predlaže uvođenje hitnih mjera u krivičnom postupku.

Zamjenica predsjednika Odbora je mišljenja da bi kontrolno saslušanje, ukoliko bude potrebno, zajednički trebalo da organizuju: Odbor za rodnu ravnopravnost, Odbora za ljudska prava i slobode i Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje. Konkretno aktivnosti u ovoj oblasti sprovodi Odbor za rodnu ravnopravnost, shodno svojim nadležnostima. Ukazala je da je Istanbulska konvencija za Crnu Goru obavezujuća i da je važno da naše zakonodavstvo uskladimo sa njom. Dodala je da podržava njihovu inicijativu u vezi sa izmjenama dva navedena zakona.

Megan Walsh se interesovala za Kampanju „Muška liga protiv nasilja nad ženama“, o čemu joj je Zamjenica predsjednika Odbora predstavila detaljne informacije. Navela je da su Kampanju realizovali Odbor za rodnu ravnopravnost i NVO NOVA Centar za feminističku kulturu, uz podršku Ambasade SAD u Crnoj Gori, a povodom čega je organizovana i Press konferencija u Skupštini 19. maja 2015. godine. Osnovne elemente Kampanje činila je produkcija i emitovanje pet video poruka na kojima su muškarci iz različitih sfera javnog života uputili javnosti, a prije svega drugim muškarcima, jasne poruke o neophodnosti većeg i posvećenijeg uključivanja muškaraca u borbu protiv nasilja nad ženama.

U vezi sa metodama za promociju mjere udaljenja iz stana, dr Đurašković je saopštila da Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i Odbor za rodnu ravnopravnost, u saradnji sa nadležnim subjektima, preduzimaju brojne mjere i aktivnosti.

Predstavnice NVO "Zastupnici ljudskih prava" su dobijene informacije ocijenile veoma kvalitetnim i zaključile da će im biti korisne u izradi izvještaja o stanju u oblasti nasilja u porodici u Crnoj Gori nakon čega će uslijediti preporuke za dalje aktivnosti u ovoj oblasti. Obostrano je izraženo zadovoljstvo sastankom i razmjenom informacija i mišljenja o ovoj veoma važnoj temi.

ZAPISNIK SAČINILA
SEKRETAR ODBORA
Slava Burić

PREDSJEDNIK ODBORA
dr Halil Duković